

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

חלב ישראלית שאכלה דבר איסור ג"כ מזיק, אבל זכרית אין שום נפ"מ שהיא בעלמה עומאה. וכן מוכח מפלפול הר"ן פ"ב דע"ז ברומיא דסוגיות אלו. אכן לפי דברינו אינו כן, חלב זכרית כשר בשל ישראל, ולא חליא אלא במאכל כשר. ויזהר מתפשט כל עקמימות:

מה שתמה לפי דברי בסוגיא דתחובות, תאמין לי שהרגשתי בעת כתיבו. אבל כוונתי, להפטר מה שיוגק בע"כ מחלב שאינו מתקבל עליו הוא לסכנה, וכבר יש כזה במאכלי אנשים גדולים. אבל מכ"מ החינוק יוגק גם בלי רגון אם הרעב כופהו. ומשה שלא רצה לינק כלל, הבינה שדברים צנו:

עוד כתב הגהמ"ח ז"ל לבנו הנ"ל במכתב שני בהך מילתא צה"ל — ע"ד שהעלותי בדעתו, אשר בני ש"י כסבור אשר משה נאסר לינק מן המזרית משום מאכלס. לא דנתי את בני ש"י כמוטע בזה ח"ו. ובאמנה גם רש"י פ"י כן בסוטה דף י"ב ב' ד"ה דבר עמא, זו שאכלתה דברים עמאים כ"ו. אלא שדעתו שלא כן כוונת החנומא, שפורש הטעם אמר הקצ"ה עתיד פה כ"ו למחר יהיו המזריות אומרות זה שמדבר עם השכינה אתי הנקחיו. אלא שדרך המדרש צהבילו משנה דעבוד"ז מפרשה, מהו ברשותה אוכלת מחתת ידיה ומניקהו. אבל אינו נוגע לענין לדעת המדרש דס"ל דקודם מתן חורה לא היה שייך טעם מאכלות אסורות. מיהו רש"י מדייק לשון הגמ' יונק דבר עמא, שהוא משום מאכל עמא. הא מיהא צין מפ"י רש"י צין מלשון המדרש, למדנו ישוב לקושית הרשב"א ור"ן, שאין שום איסור בחלב בתיא זולת משום מאכלה, ולא כמש"כ בהגהת רמ"א ז"ל:

שם ע"ב. ת"ר ישראל מל את העכו"ם לשום גר כ"ו. קשה מאי קמ"ל, דאי לא גרים היכי משכח לה. ודוחק לומר דעיקר הבבא תני משום דיוקא דלאפוקי לשום מורגא דאסור. לכן נראה דקמ"ל אפילו לא עבל עדיין ויכול לחזור בו, והיינו לשום גרות כלומר שאומר שמל עלמנו לשם זה אבל אינו נעשה גר עדיין. מיהו עפ"י דין מילה והדר עבילה, כדאי ציבמות פרק החולץ דף מ"ו ב' עד שימול ויעבול, וכן תרפא מעבילין אחו, והק"ל שהרי א"א בענין אחר. לכן נראה לדייק מכאן ראייה לשיטת הרמב"ן ז"ל, דביעמד עבילה קודם מילה סגי כמבואר ביו"ד ס"ו רס"ח, וזה הסדר אינו אלא מדרבנן כדי שלא יחזור בו. ושפיר קמ"ל דלא נימא דוקא עבילה קודם משום דאסור למול גוי בחנם ודילמא לא יעמוד בדבורו. והיינו דתניא בחוספתא פ"ג לעולם מלין את הגוי לשם גר, כלומר אפילו קודם עבילה:

שם. לאפוקי לשום מורגא דלא. פ"י רש"י ותוס' משום רפואה. מיהו תוס' בגיטין דף ע' כחצו עוד חירוק, דלרפואה אינו בכלל הולדת צן לע"ז. ולריך ביאור בס"ד דודאי איסור מילדת צן לע"ז הוא משום מהנה כמוש"כ, ורפואה אינו אלא דמדעם דנפשיה קא מהדר ליה, שהרי מודר הגאה שרי לרפאות, ולשיטת הר"ן ז"ל צנדרים לא משום מלוא בלחוד שרי אלא משום דמדעם דנפשיה קא מהדר ליה, והוי כמזרית ארי דלא חשיב הגאה. ואע"ג דהתם אינו מותר אלא מטעם מלוא ג"כ כמבואר במק"א, שאני התם דאיסור מה"ת הוא, ואפילו ויחור אסור במודר הגאה. משא"כ מהנה לע"ז אינו חמור כ"כ, שהרי משום איבה מותר לכ"ע. והא דלא מעלין, ל"ק דכבר חלקו תוס' צכחובות דף ק"ח א' ד"ה חנן וצ"י הכונס דף כ"ח א' וכ"מ, צין אצרוחי ארי לצין שטף נהר חמורו וחמורו חצירו, דכל שהחיק צרוו כצר כאילו אינו, ודומה למיילד צן לע"ז. אבל

רפואה אפילו יש בו סכנה, סתם חולין מתרפאין כדאי צ"ב דף קנ"ג ב' רוב חולים לחיים:

ויש להביא ראייה דרפואה שרי, מדלא חנן במשנה דלהלן אין מרפאים אותם, כמו דחנן בלידה והנקה. מיהו הא דמורגא קשה. אם לא שנימא דמורגא א"א לחיות בו, ודומה לצור. אבל ל"י דאין מזה ראייה, ד"ל דמילה אסור כפשטא דש"י ע"ד ס"י רס"ח ס"ע. והטעם י"ל כהא דאי צמנחות דף מ"ג א', דאין מוכרין לעכו"ם בגדים מלויילין שמא יתייחד עם ישראל, וה"ל אסור דיוכל בקל להטעות את ישראל ולישא ישראלית וכדומה. **ועוד יש לתח טעם כזה,**

דהוי כמו עכו"ם ששנה שהוא אוח צרית לישראל. כ"ז נוכל לומר לשיטת תוס' בגיטין. אבל הפוסקים הסכימו לרש"י ותוס' כאן. ומכ"מ יש להקל דשכר שרי אפילו בלי איבה, וע"י צביאורי הגר"א ז"ל ס"י קנ"ח וכן עמא דבר: **דף כ"ז א'.** תוס' ד"ה איכא צינייהו אשה כ"ו, וואריי דמומר לערלות מיהו צר שמירת צרית הוא אלא שאינו חפץ כ"ו. אינו מוצן כוונתם כ"כ, שהרי כאן ג"כ יש לפרש שאינו מקיים מצות צרית, והתם ג"כ י"ל דמומר צר קשירה הוא אלא שאינו חפץ. ותו קשה לשיטת תוס' דמומר ג"כ כשר, מאי קאמר מחו אחיו מחמת מילה איכא צינייהו, הא אפילו ערל צדון ג"כ איכא צינייהו, ולימא ערל סתם איכא צינייהו:

וב"ל דלכאורה קשה דתחפלין קטן פסול משום שאינו צר קשירה, ובגט כתבו תוס' בגיטין דף כ"ב ב' ד"ה והא, דקטן מיקרי צר כריתות משום דכשיגדל יהיה צר כריתות. ולכאורה גמי מפורשת ג"כ היא שם דף פ"ה ע"א דקטנה מיקרי צת הויח משום דכשתגדל כ"ו. וממילא מוכח מהתם דה"ה חרשת ושועית מיקרי צנות הויח שהרי מקבלין גיטין, וכמוש"כ תוס' הנ"ל משום דכשישתפה השועה הוי צני כריתות, ולא דמי לגוי ועבד דלא שכיחי דמיגיורי כדאי בגיטין שם. וי"ל דגט שאני דכתיב וילאה ואח"כ והיתה, והרי הויח קודם לילאה, אלא שאפילו קודם שהגיעו לידי הויח כוויין צני יליאה. ולהכי לא הביאו תוס' ראייה דמיקרי צני כריתות משום דלכשיגדל, ד"ל דלענין הויח קרא איכא, משא"כ בתחילתן כתיב וקשרתם ואח"כ וכתבתם, דמשמעו תחילה קשירה ואח"כ כתיבה:

והנה מוכח מתוס' דמומר מיקרי צר כריתות, וא"כ הוא נעשה שליח. ודלא כהמג"א ס"י קפ"ע שרי דמומר להכעיס אינו בשליחות צנו. וקשה מרפ"ב דקדושין דף מ"א ב' דמקשה ולר"ש דאמר אין תרומתו תרומה כ"ו, ולוקמי צמומר, וע"י צ"י דר"ח להגאון רע"א ז"ל:

והשתא י"ל, דלענין כל החורה כולה איכא דבעינן שיחא ^{דכתיב} צר הכי, יש למילף או מוהיב וכמוש"כ תוס' לענין כריתות, או מחפילין, ולא פסיקא להש"ס כ"כ. ובאמת חליא צמוגיא דגיטין דף כ"ב ב' שם אי מיקרי קטן צר כריתות, להכי לא נזכר מומר צבני חרי אוקימתא. מיהו ע"כ גרע מומר מקטן, ושחיעה יוכיח דקטן כשר ומומר פסול, ול"ע:

תוס'. ד"ה אשה כ"ו, ולרז דאמר אינה כשרה למול כ"ו היינו לבקש למוהלו. ומכ"מ שפיר הקשו תוס' שם דמאי לריך קרא חיפוק לן דהוי מל"ע שהזמן גרמא, דאע"ג דבהשחלות צזה אין הזמן גרמא מכ"מ עיקר המלוא הוי מל"ע שהזמן גרמא. ובעיקר קושיתם וישוכם עינן תשובת הגאון ש"א ס"י נ"ג. ולעני"ד נראה לישב דמילה שאני מקל מל"ע שהזמן גרמא שיש צה כרת. והרי פסח ג"כ שהיא

מל"ע

ואגב אעורר לעיין בדברי הב"ח (יור"ד ריש סימן רסז) דבריו שם מתמיהים וסותרים זה את זה, דר' יהודה הנשיא אומר מנין למילה בגוי שהיא פסולה תלמוד-לומר 'ואתה את בריתי תשמור', אם-כן כיצד שייך לומר דרב חסדא אומר בשמו טעם אחר שלא אמרו אלא שהוא מגזירת הכתוב 'ואתה את בריתי תשמור', ושלא לשמה מאן דכר שמה, וגם כיצד מסיים שם הב"ח לדינא בטעמו של הרמב"ם דבדיעבד בגוי שמל אין צריך לחזור ולמולו דאפילו לר' יהודה הנשיא דמילה בעינן לשמה אפילו גוי היינו לשמה, דמשמעות דברים הללו דבדיעבד כשרה מילה בעכו"ם, ובתוך כדי דבור אומר הב"ח דקיימא-לן כרב ור' יוחנן דהכריעו כר' יהודה הנשיא דמילה בגוי פסולה.

וביותר תמוה, דהרי כל עין רואה בגמרא דרב חסדא לא הזכיר את ר' יהודה הנשיא אלא אומר מאי-טעמא דר' יהודה סתם, ורש"י כנראה שהרגיש דכאן יש מקום לטעות ולומר דרב חסדא אדסמיק-ליה קאי, לכך הודיע רש"י דרב חסדא לא קאי על ר' יהודה הנשיא אלא על סתם ר' יהודה דלעיל במיוחד, בפלוגתא דר"מ ור' יהודה דר' יהודה סבירא-ליה ימול נכרי ולא ימול כותי, על-זה בא ר"ח לפרש דטעמו דר' יהודה דכולי לא ימול הוא משום דבעינן לשמה, אבל נכרי ימול משום דאין בנכרי פסול דשלא לשמה, לכל חד כדאית-ליה, אי לרש"י דנכרי אדעתא דישאל עבד והוי לשמה, ולתוס' משום דסתמא כשר במילה. ויש עוד דקדוקים בדברי הב"ח (שם), והמעייין יראה שדברי הב"ח תמוהים, ובאמת קשה לומר דמשום שכתב בעל-פה נתחלפו הדברים, דבודאי לפני הב"ח נתקיימו בו 'עפעפיך יישירו נגדך', ויותר נוטה לומר שיש כאן טעות דפוס ומצד המדפיסים נלקו דברי הב"ח בחסר ויתר, ואקצר.

שם; גמרא: ותקח צפורה צר וכו' דאמרה לאיניש אחרינא ועבד.

אמר לי הרה"ג רש"י זוין בשם "קסת-הסופר" (סימן כח ס"ק ג) במה שנחלקו האחרונים אם אשה כשרה לכתיבת המגילה, והביא ראיה ממקרא מלא במגילת-אסתר (ט כט): 'ותכתב אסתר המלכה וגו' את כל תוקף לקיים את אגרת הפורים הזאת השנית', ובגמרא מגילה (דף יט ע"א) דריש מכאן דיש לה דין כתיבת ספר תורה, אם כן משמע דהיא כתבה מגילה לקרות בה.

ואמרתי לדחות על-פי הגמרא דפריך למאן-דאמר דאשה פסולה למול והכתיב ותקח צפורה צר ותכרות את ערלת בנה', ומתוך דאמרה לאיניש אחרינא, אם כן גם כאן יש לומר כן, ואין ראיה דאשה כשרה לכתוב מגילה. נדיש לומר שאסתר לא כתבה בעצמה רק על-פי ציווי שלה שצותה לסופר וכתבו, ועל זה שייך לשון ותכתוב כמו וכתב לה ספר כריתות', כתבו לכן את השירה שפירושו שממנים סופר. ויעוין בתוס' מנחות (דף כא ע"ב ד"ה שהכהנים דורשין מקרא זה לעצמן) משמע דרבן יוחנן בן זכאי לא היה כהן, והא דתניא בספרי גבי פרה שאמר רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו מה שעשו ושרתו ידי שכחתי לאו דהוא עצמו קאמר אלא כלומר על-פי הוראתו.

ובר מִן־דִּין לפי פירוש רש"י במגילת־אסתר (שם) על הכתוב 'ותכתוב אסתר המלכה אל כל תוקף' תוקפו של נס אחשורוש ושל המן ושל אסתר, וב"שפתי־חכמים" (שם): דקשה־ליה את תוקף מיבעי־ליה מאי כל תוקף אלא תוקפו של כולם ותיבת כל לא קאי על המגילה אלא על תוקף. ולפי זה אין שום הוכחה, שהרי בין כך לא היתה כשרה לקרות בה שהרי לא נכתבה כולה, אלא שבתרגום (שם) כתב: ית כל מגילתא הדא].

שם; גמרא: ותקח צפורה צר קרי ביה ותקח.

ופירש רש"י ע"י שליח, ואחר כך על הא דקאמר קרי־ביה ותכרת, פירש רש"י אמרה לאחר וכרת. יש לעיין אמאי גבי ותקח אמר בלשון שליח וכאן אומר שאמרה לאחר, ולמה לא אמר כלשון הזה שאמרה לאחר ולקח, או גם כאן ותכרת ע"י שליח. עוד יש לעיין דאי ע"י שליח למה־ליה לומר קרי ביה ותקח, כמו שכתב הגהות הב"ח, ותיפוק־ליה שע"י שליח הרי שלוחו של אדם כמותו ושפיר קרינן־בה ותקח, (עיין רש"י (פרשת יתרו) 'ויאמר אל משה אני חותנך יתרו' ע"י שליח, ועיין רמב"ן (שם). ולכאורה יש לומר דכל דאיהו לא־מצי־עביד שלוחא לא מצי משוי, אם כן לא שייך לומר על זה שהיא לקחה שהיא כרתה.

וקצת יש לומר דעל לקיחת הסכין כגון ותקח צר, על זה שייך לומר ותקח שעל זה שפיר שלוחו של אדם כמותו שהיא מותרת ליקח הסכין למול את בנה ולכך נעשה שליח, אבל ותכרת לא שייך שליח דעל זה הרי לא מצי עביד ואינו נעשה שליח. ואולי יש לומר דמה דאמרינן קרי ביה ותקח אין הכוונה לשנות הגירסות ולקרות ותקח בפתח, אלא כלומר הכוונה הוא ע"י שליח ושפיר קרינן בה ותקח בחיריק מכיון ששלוחו של אדם כמותה, אבל גבי ותכרת בהכרח לשנות הקרי משום ליתא לדין שליח. ועיין "יד־המלך" (הל' נדרים ושבועות) שתוקר בנשבע או בקונם שלא יחרוש בהמה זו, אי שרי ע"י שליח, דמשמע דספיקו הוא אי דעת בני־אדם לאסור גם ע"י שליח, אבל באמת מדין שלוחו של אדם כמותו חשיב כאילו הוא עצמו חרש בה.

שם; רש"י ד"ה לה' המול: אבל עובד־כוכבים לא מהיל אלא אדעתא דישראל שאומר לו מהול והיינו לשמה.

וקשה על רש"י ממה שהביאו התוס' מגמרא גיטין (דף כג) דגוי הכותב גט פסול משום דעכו"ם אדעתיה דנפשיה קא עביד, ושם נמי הא ישראל מצוהו לכתוב. וחתני הרר"ש שיחי' אמר בזה והקדים בשם הרמב"ם שכתב: דעבד שכתב גט פסול משום דלאו בר־כריתות הוי. ותמהו עליו, הא בגמרא (הנו') אמרינן דטעמא דהגוי פסול משום דאדעתא דנפשיה קא עביד הא בלא־הכי היה כשר אפילו גוי, ולא אמרינן דלאו בר־כריתות הוא ומכל־שכן עבד, ואמר הוא בשיטת הרמב"ם דבאמת מצד עצם הכתיבה לחוד לא סלקא־דעתא דיש לפוסלו משום דלאו בר־כריתות הוא, אלא דעיקר הפסול

בעזושי"ח

אז אמרתי הנה באתי
במגילת ספר כתוב עלי
(תהלים מ. ח)

מגילת אסתר

עם פירוש

מגילת ספר

מאת הגאון הדרשן לשונו עט סופר מהיר

מוה"ר משה מאיר פערלש זצ"ל

ספרא ודיינא בק"ק פראג

מתלמידי הגאון בעל מגן אברהם זצ"ל

והגאון מוה"ר דוד אופנהיים זצ"ל אבד"ק פראג

נדפס לראשונה ע"י המחבר בשנת ת"ע לפ"ק
ועתה יו"ל בסידור חדש ובהרבה מעלות והוספות

לרגל שמחת בית באבוב
נשואי החתן פרי צדיק עץ חיים
הרב שלמה שליט"א
בנו הצעיר של נזר ראשנו
כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

חודש שבט שנת תשפ"א לפ"ק
ברוקלין נ. י.

וּמַרְדֵּכַי הַיְהוּדִי אֶת־כֹּל־תַּכְרֶךְ לִקְנִים אֶת אֲגַרַת הַפָּרִים הַזֵּאת
הַשְּׁנִית: וַיִּשְׁלַח סַפְרִים אֶל־כָּל־הַיְהוּדִים אֶל־שִׁבְעַת וְעֶשְׂרִים

רשי

(כט) אח כל חקף. חוקפו של גם של אסתר וש של המן ושל מרדכי ושל אסתר: השנית.
לשנה השנייה חזרו ושלחו ספרים שבעים פורים:

כינה להספד ממנו שיעלה על דעמו
ללגת, אשר על כן, העם היא ראייה
למשה ושמה יום טוב.

גורם יגון ואבל בעד משה רבינו,
והנפוך הוא.

ואמר, וקבל היהודים את אשר
החלו לעשות ואת אשר
כתב מרדכי אליהם, לומר כי כנר
המחילו צמחה זו, טרם כנר מרדכי
אליהם הסכימה דעתם לדעתו, כמה
שאמר הכתוב למעלה, ונחם צ"ד זו
ועשה אותו יום משחה ושמה, וכן
בשוקן, ונחם צ"ו זו וכו'.

ובזה יתפרש הפסוק הבא בסמוך
אחריו, כי המן בן המרתא
האגני צרר כל היהודים וכו' והפיל
פור הוא הגורל וכו'. והוא ימור,
דאטו עד השמא לא ידעין דהמן זורר
כל היהודים היה, ומחשבתו אשר חשב.
אלא ע"כ לפי דברינו אחי ספיר, כי טעם
עשות פורים צללו הימים באדר, ולא
צייסן או סיון, כי רשע זה עשה סימן
מזה שיהיה החודש ההוא לסימן רע לכל
ישראל, בעד משה רבן, והפלת פור
הוא הגורל, הוא היה בעוכריו להיות

ומחמת: משפחה ובשפחה. המלכות
אזר לא יעברו: חכמים. קריאת מילה:
דבר נב (י) עד דפך, וחי אסתר למד לו
אספיה יום אקד (שמות 5: 6) אש קס
זה מורעם:

ולואים מנגד, כן יאמרו בני ישראל
כנר ראשון אשר נמן מלח המן
קומו עליהם להשמיד, אשר על כן
ציעול הגזירה כלל, כי אל אסתר
ס הארור והמקולל אשר עליו ספן
ן ימין גורלו, ואחרי רוחם אשר
ד שלא קמו שואיהם מנגד, אל
ס אשר הכו יהודים בשואיהם מן
והרג ואבדן, ולא קם עוד רוח נאי
ד צפניהם להרע להם. כן מן
הן מלך לעשות נקמה ס
אשר עשו בשואיהם, זה הקדן
בימים אשר נחזי בהם
ס מאוריבה דיקא, שח הים
באולה שלימה.
שט חודש יסן או סיון
ד והחודש אשר נחזי להם
כי לפי סכרלה נפטר
היה זה הסת

**והכתוב אסתר החל
אביחיל ומרדכי**

**את כל תוקף לקיים את אגרת
הפורים הזאת השנית. על כהן
מקרא זה אינו אומר אלא דרשוני.**

והנראה צעני לפרשו כשיעמא

דשמיא צטוב טעם ודעמ,

בהקדים לך שאלה אשר נשאלתי

מלח אמ"ו הגאון המפורסם נשיא

הוד בישראל ואב"ד דקהלתינו פראג

מוהר"ד דוד אופנהיים גר"ו, נגילה

אשר כתבה כמו מרת שרה, שהיא

אשת היניק וחכים המופלא מוהר"ד

חיים יונה בן הגאון מוהר"ד פייבל

תאובים גר"ו אב"ד ור"מ דק'

פרעמסלא והגליל, נכד הגאון המופלא

בעל קיקיון דיונה ג"ע, אם לקרוא

צניבור מחומה המגילה או לאוקסטו.

קפט. ע"י בשו"ח נשאל דוד (ס"ד) להגאון ר' דוד אופנהיים זצ"ל, שדן במגילה שנו

והשבתו לפי שכלי הפעוט, כי לא די שאסור לקרות ממנה נציבור, אף גם שזריכה גניזה, דשמה ישכח מי כתבה ויבאו לקרות ממנה נציבור, בטעם משום דדברי שלום ואמת כתיב בה, כאמתה של תורה לכל הלכותיה^[א], ואיתא בטור יו"ד ובשו"ע סימן רפ"א סעיף ג', ספר תורה שכתבו עבד או אשה או קטן פסול, משום דכתיב (דברים ו, ח-ט) וקשרתם, וכחכתם, כל שיטנו בקשירה ישנו בכתיבה וכו' (גיטין מה:).

מיהו נראה לענ"ד להקל קצת במגילה, אם סיוע הוה מסייע איש צדקה. והוא לקוח אלני מדין האמור בא"ת סימן תרצ"א סעיף ה', ואם תפסה בחוטי פשתן פסולה, אם הטיל בה ג' חוטי גידים כשרה וכו'. שמע מינה דלא נריכה להיות כולה בחומרת ספר תורה. אם כן הכא נמי אפשר לדמות, דכיון שיש בה נד כשרות, דגבר סיוע הוה מסייע צדקה, כשר, כנ"ל להלכה ולמעשה.

ואף שהדרישה (שם) ראה להחיר בספר תורה, והאריך בתשובה^[א], האחרונים חלקו עליו, ואמרו דאין דבריו מוכרחים^[ב], ופסול לדעת הטורי זהב (שם סק"ה) אפילו לקרות בו ביחיד, משום דשמה יטעו ויבאו לקרות בו נציבור, ואריך גניזה. ואם כן היינו מני במגילה.

ואיתא עוד בטור יורה דעה סימן רע"ד סעיף כ', וזה לשונו, צריך שיהיה לפניו ספר אחר שיעתיק ממנו, שאסור לכחז אות אחת שלא מן הכתב (מגילה יז:). וכתב הרב רבינו יוסים במגילה (ה: מדפי הרי"ף), מוכח צירושלמי (מגילה פ"ד ה"א) שאם כתב שלא מן הכתב אסור לקרות בו וכו'. ואם כן לפי זה קשה, דהא על כרחך מגילה ראשונה

אי כשרה לקרות בה בציבור. וע"ע בשו"ת תשובה מאהבה (סי' רצ"ה) מאת נכדו של המחבר, ה"ה הגאון ר' אלעזר פלעקלס זצ"ל, וז"ל, הגה זקני אבי אם אמי הרב המפורסם בדורו המנוח מר"ה מאיר פעולס זצלה"ה, הביא בחיבורו מגלת אסתר שנדפס בק"ק פראג שנת ת"ע, שנשאל מאת הרב הגאון מהר"ד אופנהיים זצלה"ה אב"ד בק"ק הנ"ל, במגילה אשר כתבה בתו המפורסמת מ' שרה אשת הרב הגאון מו"ה חיים יונה זצלה"ה, אם מותר לקרות מאותה המגילה, והאריך רמגילה שכתבה אשה פסולה. ובימינו נתחדש ס' ברכי יוסף וצידד להקל כאן (סי' תרצ"א אות י') ובשירי ברכה (שם אות ב'), וצ"ע להלכה, ודעתי נוטה לבעל ברכי יוסף, עיי"ש בארוכה קצת וכו'. ואתיישב עוד בלי נדר א"ה, עכ"ל. קצ. כדאיתא במגילה (טז:). קצא. ז"ל הררישה, כתבו גוי וכו'. עיין בבית יוסף, שהביא לשון הגמרא שגם בכתבו עבד או קטן או אשה פסולים, ומן התימה שלא כתבו רבינו כמ"ש באורח חיים בדין תפלין סימן ל"ט (ס"א). ודוחק לומר דלא כתב כאן אלא מה שדינן לשרוף או לגנוז, משא"כ בכתבו אשה, דאף דאין יוצאין לקרות בה בציבור מ"מ יכולין ללמוד מתוכה, דמכל מקום הל"ל האי דינא דאין יוצאין בה. שוב עיינתי ברי"ף והרא"ש שהשמיטו גם כן מימרא זו, וצריך לומר שלא ס"ל הדין כן כי אם בתפלין, ולא בספר תורה. קצב. ע"י ש"ך שם (סק"ו).

לֹא לְקַיֵּם וְאִמְתָּ: אֵל לְקַיֵּם

אֲתֵימִי נִשְׁנֶה וְיִהְיֶה בְּזַמְנֵיהֶם בְּאִשֶּׁר קָיָם עֲלֵיהֶם מְרִדֵי
הַיְהוּדִי וְאִסְתֵּר הַמַּלְכָּה וּבְאִשֶּׁר קָיָמוּ עַל־נַפְשָׁם וְעַל־זַרְעָם
דְּבָרֵי הַצּוֹמֹת וְזַעֲקָתָם: לֹא וּמֵאֲמֵר אִסְתֵּר קָיָם דְּבָרֵי הַפְּרִים
הָאֵלֶּה וּנְכַתֵּב בַּסֵּפֶר: פ

רש"י

(לב) ומאמר אסתר קים וגו'. אסתר נקשה מאת חכמי הדור לנעשה ולכמוז ספר זה מט
שאר הכתובים וזהו ונכתב בספר:

בעלין ועגמין, על כן קראו את המגילה
על שמה להיות לה לזכרון, ומעשה
ידיה להתפאר.

והיינו נמי הפסוק הסמוך הנמשך
אחריו, דקאמר וישלח
ספרים, היינו לשון זכר, מרדכי כתב
ושלח ספרים המגילות אל כל היהודים
אל שבע ועשרים ומאה מדינה
מלכות אחשורוש, וקאמר טעם
הדבר, מפני שהם דברי שלום ואמת,
כאמחה של תורה, ודינס דין ספר
תורה, אשר על כן לא הוכשר המגילה
מכתיבת ידי אסתר, וזלמ מכתיבת ידי
מרדכי עצמו, וק"ל.

אחד מהם כתב קצתה, ואם כן אחי
המגילה הראשונה הייתה כשרה, מטעם
זה דסויעי הוה מסייע מרדכי בזה.
ואם כן אחי איכא למימר דכל אחד
מהם כתב מגילה שלימה, ואסתר
הקדימה לכתוב את הראשונה, ומרדכי
העמיק אחריה את השנית מתוך
הראשונה. ואם חאמר לאיזה נפקותא,
לזה מפרש הפסוק ואיל, ל'קיים את
אגרת הפורים הזאת השנית דייקא,
אל הראשונה שכתבה אסתר צריכה
גניזה, וזה היה התחכמות מרדכי, וכמו
שביארנו, ודוק.

ואפשר כי זהו הטעם נקראה המגילה
הזאת בשם מגילת אסתר,

ולא מגילת מרדכי, כי היא הייתה את
כל המגילות, ומהראשונה שכתבה אסתר
נעתיקו כולם, ולא הייתה צריכה להקרות
מגילת מרדכי, כי אנו יודעים שמרדכי
כתבה, דבלאו הכי פסולה היא, מה שאין
כן באסתר, אחרי אשר מעשי ידיה היו

עוד, ומאמר אסתר
קים דברי הפורים האלה
ונכתב בספר, לזונו לומר, עם שנגזרה
מגילת אסתר שכתבה, עם כל זה
מאמרה ועופס נוסח כתיבה ראשונה
קיים אות באות ומלה צמלה, ונכתב

י א וַיִּשֶׁם הַמֶּלֶךְ אַחְשֵׁרֶשׁ (קרי אַחְשֹׁרוּשׁ) | מִסַּם עַל־הָאָרֶץ וְאֵי
הַיָּם: ב וְכָל־מַעֲשֵׂה תַקְפּוֹ וּגְבוּרָתוֹ וּפְרִשְׁתֵּי גְדֻלַּת מַרְדְּכֵי
אֲשֶׁר גָּדְלוֹ הַמֶּלֶךְ הַלְּזֹאֲתָהֶם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים
לְמַלְכֵי מְדֵי וּפְרָס: ג פִּי | מַרְדְּכֵי הַיְהוּדִי מִשְׁנֵה לְמַלְכֵי
אַחְשֹׁרוּשׁ וְגִדּוֹל לַיהוּדִים וְרָצִי לְרַב אֲחִיו דָּרִישׁ טוֹב לְעַמּוֹ
וְדַבֵּר שְׁלוֹם לְכָל־זֶרְעוֹ:

רש"י

י (ג) לרוב אחיו. ולא לכל אחיו מלמד שפירשו ממנו מתקם סנהדרין לפי שנעשה קרוב
ממלכות והיה בעל ממלמודו: לבל זרעו. מוסב על עמו לכל זרע עמו:

בספר, מכנת אלקים הוא חרות על ידי
מרדכי, וק"ל. ואת שלמה המלך לננות את בית ה'
ואת ביתו וכו'.

הן צהיות זה אחשורוש מולך בביסה,
ועל דבר ביטולו בנין בית המקדש
נענש ונקרעה ממנו מלכותו, ולא מלך כי
אס על קצ"ו מדינה (קצ"ו). ואפשר כי אחר
קר, באהבתו משפט נדק, ודן דין אמת
להלדיק את הלדיק ולהרשיע את הרשע,
זכות זה וזה לכבוש את המלכות
הנשארית אשר מרדו מאז מתחת ידו.
זה דבר המס הנוכח כאן, לעשות
מלחמות עם המורדים ההם, להכניע
אוחס חמת ממשלת ממלכתו, ועשה
והללית, כאשר יאמר הכתוב הבא אחריו,
וכל מעשה תקפו וגבורתו וכו',

וישם המלך אחשורוש מם על
הארץ וא"י הים (י, א). עם
היות שאין מקום לפסוק הזה כלל
במגילה זאת, כי איננו מענין הנס,
והיא כפרשת ויהי נסוע שאין כאן
מקומה^{קצ"ו}, אומר אני, כי ענין המס
הזה איננו ממון, כי אס כענין מס
האמור בשלמה במלכים א' סימן ה'
(פסוק טו) ויעל המלך שלמה מס על
ישראל ויהי המס שלשים אלף איש, וכן
בסימן ט' (פסוק טו) וזה דבר המס אשר

קצב. ע"י בגמרא שבת (קטו.). קצד. כן מבואר בחרגום ראשון עה"פ ויהי בימי אחשורוש, והוא
ביומי אחשורוש הוא אחשורוש דביזמיהו כטילת עבדות בית אלהגא רבא, והוא בטילא עד שנת תרתי
לדריוש בגין עטיחא דרשתי וכו', ואוף איהי על דציית ליעיטא אתקצרו יזמיהו ואתפליג מלכותיה, דמן
קדמת דנא הוון כל עממיא אומיא ולשניא ואפרכיא כבישן תחות ידיו, וכען לא אשתעברו ליה וכו'.
ע"ש. וע"ע בחרגום שני.

יכתב בעל פה, וטעם הב', אפשר דגזירת
המלך הקב"ה הוא שלא יכתבו בעל פה
מצלי טעם כלל, כי אם דרך חוק ולא
יעבור. ונפקא מיניה בין ב' האעמיס,
דאלו לטעם הא', אפשר שיהיה ר' מאיר
לרוב בקיאותו מותר לכתוב בעל פה,
משום דמקיים ציה ועפעפיך יישירו
נגדך, אבל לטעם השני, אפילו לר' מאיר
אסור לכתוב שלא מן הכתב. והא ראייה,
שאסרו לר' חננאל לכתוב שלא מן הכתב,
אף על גב שאמר לו רב חסדא ראייה כל
המורה כולה שתכתב על פיך.

במצא לפי זה נשאר בקושיא עומת
על ר' מאיר שכתב שלא מן
הכתב, דאין מקום למירון הראשון
שהשיב, שאני ר' מאיר דמיקיים ציה
ועפעפיך יישירו וכו', דהא אף על
פי דמיקיים ציה ועפעפיך יישירו
אסור לעשות כן, דגזירת המלך היא
דאוקימנא.

ויצריך ליישב, דבאמת כן עשה ר'
מאיר, בתחלה כתב מגילה
אחת שלא מן הכתב, ולא חש לשמא
יטעה, דהא מקייים ציה ועפעפיך וכו',
ואחר כך כתב השנית מתוך הראשונה,
ללאח בהשגית ידי חובתו בציבור, דהוה
לה מתוך הכתב, ילא ידי ב' טעמים,
והראשונה גמור, ובשנית ילא ידי חובתו
לקרות בה, אם כן אין כאן צית מימוש
ואיסור כלל. ואין צריך לפרש דנרזי
למעלה לומר שעמ הדחק שאני, דודאי

נכתבה שלא מן הכתב, ואם כן היחה
אסורה לקרות בו.

וגראה לתרץ על פי מוצא מקור דין
זה, וזה לשון המימרא פסק
הקורא דף י"ח ע"ב, גופא אמר רבה
בר בר חנה אמר ר' יוחנן, אסור לכתוב
אות אחת שלא מן הכתב, ומוחיב, אמר
ר' שמעון בן אלעזר מעשה בר' מאיר
שהלך לבער שנה בעמיא ולא היה שם
מגילה, וכתבה מלבו וקראה, אמר ר'
אבהו, שאני ר' מאיר דמיקיים ציה (משני
ה) ועפעפיך יישירו נגדך וכו', רב
חסדא אשכחיה לרב חננאל דהוה כתב
ספרים שלא מן הכתב, אמר ליה ראייה
כל המורה כולה ליכתב על פיך, אלא כך
אמרו חכמים, אסור לכתוב אות אחת
שלא מן הכתב, מדקאמר ראייה כל
המורה כולה שתכתב על פיך, מכלל
דמיושרין הן אצלו, והא ר' מאיר כתב,
שעת הדחק שאני, עכ"ל.

באן הבן שואל, שהיה לו לתרץ לעיל
בעובדא דר' מאיר תיכף, שעמ
הדחק שאני, דהא אליבא דמסקנא, אף
על גב דמיושרין הן אצלו לא סגי אם לא
בשעת הדחק, ומאי טעמא משני כאן
לחלק בין רב חננאל לר' מאיר, דלגבי ר'
מאיר הוה שעת הדחק.

וגראה ליישב, דהנה אפשר לומר ב'
טעמים מפני מה שאסור
לכתוב אות אחת שלא מן הכתב, הטעם
הא' מפני דחיישינן שמא יטעה אם

השנית ממוך הראשונה, כדי שיהיה כמובנה ממוך הכתב, וכזה ילא די הכל, וכשר לקרות בשנית, אכל הראשונה לריכה גניזה.

ואם כן, גם מגילה הראשונה אשר כתבו אנשי כנסת הגדולה, אף על גב דלשמה יטעה ליכא למיחש, דאינהו מרי דעובדא, עם כל זה משום גזירת המלך איכא, ואשר על כן היו לריכס להעתיק השנית מן הראשונה, והראשונה היתה לריכה גניזה.

אם כן המחכם מרדכי לאמר, מה לי לזרה הזאת לכחוב מגילה ראשונה בעצמי, ושיהיו מעשי די בטילין וזריבין גניזה, פן ירננו ליניי הדור לומר שעל כן נגזרה, מפני שלא הסכימה דעת המקום לכך. אשר על כן פקד לאסתר שתכתוב היא המגילה הראשונה, וידעו הכל טעם הגניזה, מפני שפסולה לקרות בה, לפי שכתבה אסתר, ואחר כך העתיק מגילה השנית ממוך הראשונה, לעמוד לקיום לקרות וללאת בה, ממוך כך לא יעילו אנשי הדור מוס בקדשי שמים, להוציא לעו על המגילה הראשונה מחמת הגניזה, דהכל יודעין שמגילה שכתבה אשה פסולה.

וכזה נראה לזא לביאור הפסוק, ותכתוב אסתר המלכה בת אביחיל ומרדכי היהודי את כל תוקף דייקא, רעה לומר שכל אחד מהם כתב כל המגילה, כדי שלא תאמר שכל

מסתמא היה שעת הדחק, אכל עם כל זה ילא ר' מאיר כל ז' הספרות והטעמים, כמו שפירשמי.

מה שאין כן רב חסדא דאשכחיה לרב חננאל **חננאל** היה כותב ספרים הרבה מנזה, ונח כתב הב' ממוך הראשון, אמר ליה שפיר, אף שראויה כל התורה ליכתב על פיך, אם כן משום טעות לא חיישין, ואלא שכך אמרו חכמים אסור לכתוב אות אחת שלא מן הכתב, ושמה גזירת המלך היא מבלי טעם שמה יטעה, דאף אם לא יטעה כמו לבקי כמותן נמי אסור, ולמה זה אחת כותב ספרי"ם דייקא מלכך.

ולזה, כיון שלא הביין את השאלה והקשה לו מדר' מאיר, אז השיב לו להסביר הענין, שעת הדחק הוה בהראשונה, לזא היה אפשר בענין אחר, והשנית כתב ממוך הראשונה וגזרה הראשונה כמבואר, ושפיר דמי, מה שאין כן אחת, שאתה כותב ספרי"ם מלכך, דבשלמא גבי הראשונה איכא שעת הדחק, אכל מההראשונה ואילך ליכא שעת הדחק, דאפשר לך לכתוב השנית מן הראשונה, ומו ליכא שעת הדחק, ודוק.

וזבינו לדין, דבשעת הדחק שרי ליה לבקי דמיקיים ציה ועפעפיך יישירו נגדך, כמו ר' מאיר ורבי חננאל, לכחוב ספר אז מגילה ראשונה מלכו, כיון דליכא חשש שמה יטעה, ולהעתיק

תשובה ארץ חיים רצה מאהבת מז

שכלנו ונשחת בני עמל ל' לתרץ הקשיח וכי בכדי סמך כו' אבל בחלמוד לא הציחו שום תירוץ על הקשיח רק חיל מקרא אזי דורש כו' כן דרך תורתנו העלוכה שאין להשיב עליו כלל וכלל כו' עכ"ד הנעמיים לא כן אחי משום הו' לא חר' אזי בדרשותי בחרתי בס"ד מאמר הזה בכמה פנים ופות והתלמוד מביא התירוץ ואמיתא ק"ר חדא מיכיהו והוא קרוב לפשוטא מה דקאמר ר' יעקב אבינו לא מת ר"ל אל יהרהר ארס בלבו חו' שיעקב אבינו מת נכחית חלילה אחרי שיצאה פשמתו ברשות' אחרת בחרץ טמאה מלחה גלולים ועיין בזהר ובטנין אשר קרי ר' אלעזר שילחי מס' כזבות על עולא על תדמה טמאה תמות אלף הדבר דמה למר הדולק ונכבה הכז' חרבה אלף לעיניו אבל האור עצמו חלק הלך לו אל יסודו מקום תולדת האור כן הדבר היה חף שגופו הקדוש ה' ברהא כמת אבל כר האלדים נשמתו האוהרה היא לא תכבה היא סלקית לעילא לעילא (חו למערתא כמבואר בזהר) ולא תכבה כר ישראל נכח וזין מכבה לבת ח' והנה המקשה לא הבין בוונת ר"י אלף בפשוטא דלא מת כלל מיתה טבעית ולכך פתח ושאל וכי בכדי ספדו ספדינו כו' חיל מקרא אזי דורש ואתה אל תירא עבדי יעב וגו' כי הנני מושיעך מרחוק חו' זרעך מחרץ שנים וגו' ר"ל פתח ענין וראה חלף אלפי חלפים ודני רבנות מישראל מה יראים לדיקים חסידים וקדושי עליון אשר מהו צנלות בחרץ שנים ארץ לא מוטהרה וכי נאמר חלילה בשביל שמתו בחרץ אחרת מהו מיתה נכחי הס' כי לא להזכיר אלף חף שמתו בחרץ לא להס' לא תכבה כר ישראל ומישיני עפר יהיו לחיי עולם והיינו דאמר מק"ש הוא לרשו מה זרעו חף שמתו בחרץ שנים עכ"ד חלה לחיי עולם נכח חף יעקב הי"ם שמת בחרץ מזרים הוא לחיים נכחיים והבין ובדרשותי כתבתי בזה נחות

לעיל ס' ל"ב ס"ק כ"ז וצ"ע למעשה ועיין פ"ה סעיף כ"ז שם גליון תפ"ח ס"ק ח' תחזה פנמה ח' מית ר' בשעטוט שטה ראשונה כו' עכ"ל כר היא דעת ה"ח שמתו הב"י והוא נגד כל הראשונים וכבר תמה נחם הרמ"ח בד"מ ולאגזון בעל ח"ס ס' ל"ז נעלמו דברי הר"מ חלו

שם גליון ש"ע סעיף ב"ח או שכתב עכ"ל ואפי' קורס פסולה וכו' עכ"ל הנה זקני חז"י חס' חמי הרב המפורסם בדורו המכוח מוה' מאיר פערלס זללה"ה הביא בחבורו מגלת' אסתר שקדשם בק"ק פראג שנת ח"ס בשאל מחת הרב הגאון מיהר"ד אופנהיים זללה"ה חז"ר בק"ק הבי'ל במגילת אשר כתבה נחו' המפורסמת מ' שנה חס' הרב הגאון מוה' חיים יוכה' זללה"ה חס' מותר לקחת מחותה המגלה והאריך דמגלה שכתבה חס' פסולה ובימינו נהפך ס' ברבי יוסף וזרד להקל כחו' ובשורה ברה"ל ע"כ להלכה דעתו נוטה לבעל ברבי יוסף עיי"ש בחרוכה קצת גם כלעכ"ד רח"י מדהמחבר כחו' לא העתיק כ"ח עכ"ל ואפי' קורס ולא יחר כותבים שמתחילים בשי"ע י"ד ס' רפ"ח שפסולים ומ"ש המגילת ס"ק ג' לכל דבר דינה ככתי' עיי"ש לאו דוקא אלף לכתיבה ולא לכותבה עכ"ל בדיעבד כשרת ואחייב עוד גלי כדר ח"ה

שם גליון סעיף ג' פשרת בני המן כרץ לכתבם בשורה וט' עכ"ל דהיינו בחזיות חרוכות כ"כ האגודה והנה מבין השיטין בס"ה שבכל דף ודף קבלה ביד הסופרים לא פחות ממ"ח כתי' הרמב"ם פ' אמה"ל ס"ה הלכה י' חבל מבין השיטין שבכל דף שבמגלה לא מלאחתי (ואח"כ רב רחמי בבלבו ס' מ"ה ח"ל"בס' התרומה כתב שרץ לכתוב מ"ח שורות ככ"ה ובמס' סופרים רחמי שרץ מ"שורות פגג המסמות או ס' כנגד ס' רבוא או פ' ואינו ידוע כנגד מי או צ"ח כנגד צ"ח קללות שבמשנה תורה ומינו כרחה שאין להקפיד אמגלה במין האורות כלל וכו' עכ"ל

וכר' דעכ"ס לא פחות מ"ח שיטין ראש בראש דפ"ח וחת בסוף השטה וס' על ס' וחת על וחת ועשרת בסוף דפ"ח בסוף השטה כמפורש בלבוש ונכל המגלות בכל עיר מדינה ומדינה אבל רחמי במ"ס פי"ג צ"ל איש בראש דפ"ח וחת בסופו בששה שיטין פשרת בסופה דפ"ח ופשוט לכל רחמי דמ"ס וצ"ל צ"ח שיטין

יען רחמי בחגודה שהיא אחד מן הקדמוני' שכתב ח"ל בירושלמי פשרת בני המן כרץ שית שיטין חס' בראש דפ"ח וחת בסוף דפ"ח עכ"ל וכי ס"ד דשעות זה נכל בשלשה מקומות במ"ס ובירושלמי ובאגודה וצ"ע על ידי' הרב הגאון המכוח מוה' זלמן עמרי"ך זללה"ה בקומטרסו ששה זרעוני פרוכה האריך לפלפל בעניני' חלה ולא הרגיש בזה

שם גליון ש"ע סעיף י"ח חס' קרא במגלה גולה יאל עכ"ל והוא מתשובת הרשב"א סימן תמ"ח כמו שזכרנו גזלן גזל בקול ה"ה במגילה שאינו יואל בגופה אלף בקריאתה ואפ"י שרץ קריאה מהוך הכתב עיי"ש ואין נראה כן דעת המחירי' וחס' כתב המגלה על עור ע"ח ועיר נדחת עלה ומסתפק בעל פרי מגדים חס' הו' כקורא בשי"ע עיי"ש בחדושי הר"ן במס' טעין דף כ' ע"ח בלוחן שרבי' להצטרף מן העולם למ"ד כל העומד לשרוף בארוף דמי וכמתן דליתכה דמי עיי"ש וז"ל הו' כקורא בשי"ע והארכתי בענינים אלו במקום אחר ועיין מה שכתבתי בהלכו' טובה בשו"ת ס' ר"פ רפ"ח

ת"רצ"ב גליון סעיף ח' בהנחות הרמ"ח ואין לנדר אחר' אלף בצבור עכ"ל עיין שו"ת רדב"ז דפ"ט ויכתיבה חלק עני' ס' תרס"ה שגם היחיד חייב לנדר עיי"ש דברים באמנים ונחמדים לכמה פעמים

ומ"ש ירדתי רעי כ"י למה נאמר בי"ם שני של ר"ה שני שעירים לכפר מלמד פולת האדם והיו לחזי דיוס כפורים לא הוצ' לבוין דברין הו' גם יום כפורים רחמי להיות שני ימים ככל רגלים חלה חסו' מסוס סכנה כמבואר בירושלמי ומביאו הב"י ב"ח ס' תר"כ עיין שם

ומה שהמלאח ירדתי כ"י מדכתיב והי' שבעת ימים תחת אמו ומינו השמני והלחה וגו' משמע דהתורה הקפידה במקום הזה דבעינן מעת לעת והיא השנה למה שכתבתי בת"מ ח"ח ס' ק"ז אהובי י"כ זיהי דשה חדשה מה שלא שענו רז"ל בנ"י ובת"כ בזה דרשו דרושים לכל מפליטה עיין עליה מה שדרשו בזה ולא הוצ' אבוא בלכוכה כי אור עיני חין חתי כ"כ ל"ח והכתובה קתה על' וכתוב בידים רפות ובעינים שאינן ישת ירדו ויישו אהבו ומחבבו אע"פ בלבו ולא יתקן מוסרות אהבה עד זקנה ושיבה ודורש בכל עת ובכל שעה בשלימך ובשלום בניך למודי' ושלום לכל זרעך וזרע זרעך עד עולם

הק' אלעזר פלעקלש

שם גליון מג"ח ס"ק כ"ז ואין לנבל כו' ומיכו י"ל דהחס' היו מתח' דאכורא כו' עכ"ל עיין ב"י מ"מ ס' ס"ז ועיין הר"ב וחוס' י"ע פי"ד משנה ד' ממס' שביעית

שם גליון מג"ח ס"ק כ"ד ויש להסתפק בלמה כתבתי אסתפק במקמים וכשים כו' עכ"ל עיין לעיל ס' כ"ה במג"ח סק"ד

ת"רצ"א גליון ש"ע סעיף ח' אין כותבין את המגלה אלף בדיו כו' עכ"ל חס' מדפים המגלה בדיו אפ"י ש"ש לנדר להקל חשיבו. לדעת המג"ח

מטעם דאתי עשה ודחי לא תעשה, כדקאמר התם [ה' ע"ב], אשכחן דאתי עשה ודחי ל"ת גרידא, ל"ת שיש בו כרת מנלן, וכ"ת נילף ממילה, מה למילה שכן נכרתו עליה י"ג ברייתות וכו', ואם איתא מאי קאמר דנילף ממילה, הא מילה לאו משום דאתי עשה ודחי ל"ת, אלא משום דהותרה אצל מילה, אלו דבריו ז"ל. והנראה אצלי ליישב, דמעולם לא הוקשה להו להתוספות אלא גבי הקפה, דס"ל לרב אדא דגדול המקיף את הקטן מותר, ואע"ג דבכל התורה כולה קי"ל [יבמות קי"ד ע"א] דהוזהרו גדולים על הקטנים, דלא ספינן להו איסורא בידים, ואיכא למ"ד דלוקין עליו, גבי הקפה סבירא ליה לרב אדא דגזירת הכתוב היא מדשני קרא למיכתב לא תקיפו, לומר דכל היכא דניקף חייב מקיף נמי חייב, וכל היכא דניקף לאו בר חיובא מקיף נמי שרי, ומשום הכי ק"ל שפיר, דהא אפשר למיעבד הקפה ע"י קטן דשרי לגמרי, אמנם בשאר איסורין שכתורה דקי"ל דהוזהרו גדולים על הקטנים, אין כאן מקום להקשות דאמאי דחי מילה שבת כיון דאפשר לקיים שניהם ע"י קטן, שהרי כי עביד ליה למילה על ידי קטן הא קא עבר איסורא, דהוזהרו גדולים על הקטנים, וכיון דע"כ משום דחייב דאתי עשה ודחי ל"ת אתיין עלה, הואיל ואדחי אדחי, ועבדינן ליה ע"י גדול, כן נ"ל נכון.

וראיתי להרב בעל חדושי הלכות [מהרש"א] ז"ל שם שהכריח מדברי התוס' הללו שכתבו דכ"ע מודו דאסור ע"י אשה וגוי, ויש לדחות דהיכא דאין שם אשה וגוי, שדבריהם סותרים אמה שכתבו בפרק שני נזירים דלרב אדא בר אבהא אשה המקפת עוברת בלאו, אלא ס"ל דלרב אדא אם מותר לגדול להקיף ע"י גוי ה"נ מותר ע"י אשה להקיף, ואינה עוברת בלאו אם הקיפה לגדול, וצ"ל לשיטתם דהכא, דהא דקאמר התם לרב אדא כל היכא דניקף מחייב מקיף נמי

טעם המלך

קרא שעשה דוחה ל"ת, דהיינו לניקף, קשיא לן מדוע אמרה התורה שכהן (יתגלה) [יגלח], והא איכא גביה הלאו דלא תקיפו, ולדידיה ליכא עשה, וע"כ תהא לעכובא, ולדידיה נמי איכא עשה גמורה, ואין לדחות דליתא, כיון דהתורה אמרה שנדחה לאו גבי ניקף א"כ גבי מקיף נמי נדחה, דזה ליתא, דגבי ניקף נדחה כיון דאיכא עשה, וראשו אמר רחמנא, אבל לגבי מקיף מאי עשה איכא אם לא אמרינן שתהא לעיכובא, וע"כ אחת משתייהן, או תהא לעיכובא, או שצ"ל כמו שמטיק הרב בסוף הדברים על דברי הרמב"ם, דגילוח הוא ע"י כהן קטן, וא"כ מאי שמטיק הרב אליבא דהר"מ, גם על שיטות התוס' צריכין למימר כן. וקצת נראין הדברים בלא"ה דגילוח הוא ע"י כהן קטן, דהא קי"ל דהגילוח בכל הגוף, וכמו שפסק הרמב"ם (פרק י"א מהלכות טומאת צרעת הלכה א') דאפילו שער בית הערוה צריך תגלחת, ואיך שייך לומר דתגלחת ע"י כהן, איך יגלח אשה המדירה בנוזר, ואיך יסתכל במקום התורפה, וגדול עון מנשוא, ומשפטי ה' צדקו יחדיו. מיהו י"ל כמו שהדין לענין ראיית נגעים, עיין רמב"ם (פרק ט' מהלכות טומאת צרעת הלכה י"ב), ואף שהתם אמר הרמב"ם (הלכה ב') שאפילו כהן קטן ושוטה מטהר ומטמא את הנגעים, הא אין סמכינן על ראייתו, וצריך ראיית חכם, וצ"ל דמצוה שאני, לא להסתכל מכיון, ושפור מצוה לא ידע דבר רע, ומצלת מן העבירה בעידנא דעסיק בה, אמנם לענין תגלחת, ודאי אם אפשר ע"י כהן קטן (ודאי) אמרינן שיגלח כהן קטן, וה"נ מגלח כהן קטן כדי שלא יעבור על לאו דלא תקיפו. ולפי"ז שפיר הוכיחו תוס', דאם המעשה ע"י כהן קטן, אמאי איצטריך למדחי הל"ת אם מקשינן ניקף מקיף, וע"כ דניקף בכל גוונא חייב, והא דנקט תוס' גוי לאו דוקא, ואשגרא דלישנא הוא, ובלא"ה צריכין לומר כן, דהא גוי לא יוכל לבוא לעזרה. ובוה נפלו כל דקדוקי הרב מהרש"א ז"ל [בשבועות שס], דלא דייקו תוס' בשבועות ובנוזר, ונקטו פעם גוי ופעם אשה ופעם קטן, ולא חשו אם נקטו זאת או זאת. ואולם לבי מהסס בזה, דבלא"ה דברי תוס' עולים כהגון, אם נקטינן בידן זאת להקדמה ראשית ולאבן מונח, דאע"ג דהמקיף פטור אפ"ה הניקף חייב, תו לא קשיא נמי אמאי לא ירבה

אפילו לר"ה מותר, כיון דלא אתי לכלל חיוב, ניחא, דאיכא למימר דרב הונא מוקי למתני' באשה דוקא ולא בקטן, אכן התוספות בפרק שני נזירים [סוף תוד"ה ורב אדא] נסתפקו בזה, ואולי נאמר דס"ל להתוס' דתלמודא דידן ע"כ פליג את"כ, וס"ל דבתגלחת מצורע לא בעינן כהן, ומשום הכי ק"ל שפיר דהיכי בעי למילף ביבמות דאתי עשה ודחי ל"ת מעשה דמצורע. ואולם הדבר הקשה לרבינו ז"ל, דבהלכות נזיר פ"ט [הלכה ט"ו] פסק למתניתין דשני נזירים באשה וקטן וכאוקימתא דשמואל, והדבר תמוה, דכיון דהוא פסק כברייתא דת"כ, דתנן דבעינן גילוח ע"י כהן ובאנשים ולא בנשים, מאן מגלח להו, כיון דקי"ל כר"ה דגדול המקיף את הקטן חייב, והנראה ליישב דעביד להו הקפה ע"י קטן כהן, ושפיר דמי, שהרי כתב רבינו בפרק ט' מהלכות טומאת צרעת [הלכה ב'] דטומאתו וטהרתו שפיר דמי אפילו על ידי כהן קטן או שוטה, כ"ש תגלחתו, וזה פשוט.

עוד ראיתי להחכם השלם הנזכר שהקשה על דברי התוס' הללו, דא"כ מילה בשבת היכי דחיא, הא אפשר למיעבד

ע"י נכרי למאן דס"ל [ע"ז כ"ו ע"ב] דמילה בגוי כשרה, ואפילו למאי דקי"ל [ש"ע יו"ד ריש סימן רס"ו] מילה בגוי פסולה, הא אפשר לקיים את שניהם ע"י קטן, דכשרה לכ"ע כנודע [ש"ע שם], ולומר דמאי דדחי שבת היינו היכא דליכא קטן היודע למול, אבל היכא דאיכא קטן הכי נמי דאינו נימול ע"י גדול, לא לישתמיט לשום אחד מהפוסקים לאשמועינן הך, גם אין לומר דמילה שאני, דנפק"ל מקרא דוביום אפילו בשבת [שבת קל"ב ע"א] דהותרה מילה אצל שבת, ואפילו היכא דאפשר ע"י קטן שפיר דמי, דומיא דטומאה דהותרה אצל צבור למ"ד [יומא ו' ע"ב], ולא מהדרינן אטהורים, דהא ליתא, דמסוגיא דפ"ק דיבמות מבואר דמילה דחוויה היא אצל שבת

מעשה חושב

איירי, ונפשיטות שהחיוב על הנזיר לגלח עצמו או ע"י שליחו, דדוקא במזווע עני כהן, ומשום שטומאתו וטהרתו תלוי בכהן, דדרכינן מתיביה דגם תגלחתו הוא ע"י כהן, ולפי"ז א"כ כלל לומר כמ"ש התוס' הנ"ל, להוכיח דשמואל כרב אלא ס"ל מדלח פירש צהדיא באשה וקטן ומגלח להו אשה או קטן, דכיון שהחיוב על הנזיר עצמו לגלח את עצמו, א"כ ממילא באשה וקטן נמי הם עצמם (הס) המגלחים את עצמם, אע"ג דשאר נזיר יכול למיעבד שליח על הגילוח, ואשה אינה יכולה לר"ה, מ"מ זה אין הכרח להש"ס לפרש צהדיא, כיון דמסתמא הנזירה עצמה מגלחת את עצמה, וא"כ נפשיטות ניחא דשמואל כר"ה ס"ל. [ואפשר דאפילו שליח מני האשה לשווי, כיון דהיא מותרת, דהא אמרינן שלוחו של אדם כמותו. ונהירנא דמו"ח הגאון [רעק"א] ז"ל [במשנה, ח"א סימן קצ"ד] נסתפק כענין זה, ואני מנלתי ג"כ בשו"ת משועה מאהבה, דמספקא ליה לתמן המחבר הרב הגאון מוהר"א ש"ס, למ"ד [מכות י"א ע"ב] דהרשות ביד גואל הדם, ושאר כל אדם מחייבים עליו, אי מני גואל הדם לשווי שליח להרוג את הרוצח, כיון דשלוחו של אדם כמותו].

הן אמת שאני פשטתי הספק מהא דפרק צ' דל"ה [י"ו ע"א], נמי שלא הניח עירובי תנשילין, דאחרים נמי אין מנשלים לו, ואפילו הוא אינו מנשל לאחרים, ואמאי לא מני זה שהניח עירובי תנשילין לאשווי שליח ליה שלא הניח עירובי תנשילין שיבשל לו, לפי מש"כ הר"ן בשם ר"ג שם [דף ט' ע"ב] דהוי (ג"כ) מטעם שליחות, אלא ע"כ דלא אמרינן בזה שלוחו של אדם כמותו, ועוד הוכחתי מכתה מקומות דלא אמרינן כענין זה שליחו של אדם כמותו. אלא דהתוס' הוצרכו לדבריהם, חדא משום דלא קאמר שמואל צהדיא ומגלח להו אשה או קטן, ועוד משום דמסוגיא דנזיר דף כ"ט ע"א משמע דאין קטן מגלח את עצמו, דל"כ מאי פריך הסם מהקפה, הא כיון דהנזיר הוא קטן הרי הוא עצמו מגלח את עצמו, ולמה ליה להש"ס לדחוקי דס"ל לריצ"ח (ללא כהלכה) דהקפת כל הראש לא שמה הקפה, אלא ע"כ דהקטן אינו מגלח את עצמו, וס"ל להתוס' דמסתמא ה"ה אשה נזירה נמי אינה מגלחת את עצמה. (ובאמת לא זכיתי להביא אמאי לא, אחרי שכבר הוכחתי דה"כ לא איירי אלא בתגלחת דמזווע וכנ"ל).

הת"ם

שו"ת חו"ד סימן קלב

סופר

רבו

יין הכנוס משמע לזמן רב לכן לא הודו לו, מה שא"כ בן גודע לא העיד אלא על יין הבא באקראי בעלמא כמבואר בשינוי לשון הברייתא ולזה הודו לו, אלו דברי פי חכם חן אלא שצריכין תבלין, דאכתי אמאי תלו בגודא וגודע לימא ל"ק כאן בכנוס כאן בבא. ונלע"ד דע"כ ג' מחלוקות יש, דת"ק דבן גודא ובן גודע עצמו אינם אוסרים אלא יין הכנוס זמן רב, ובן גודא מתירו אפילו היה כנוס, ות"ק דבן גודע אוסר אפי' הבא, והיה נראה לדוחק גדול שיהיה תרי ת"ק לחד תנא, ע"כ חידש לן בן גודא לחוד ובן גודע לחוד. והשתא נאמר עובדא הכי הוה, שכשעמדו חכמים למנין לפני בנו של ר"ג ובקשו לאסור יין הבא ברוקבאות עמדו שני אלו והעידו עדותם, בן גודא העיד על אביו ששתה יין בכנוסי' ובן גודע העיד ששתה יין הבא, וקבלו עדותו של בן גודע ובטלו עדותו של בן גודא ות"ק דבן גודא היינו בן גודע, והכל מרווח, ולא רצה לדחוק דתרי בנו הוה:

וזאת שנית, במס' ע"ז כ"ז ע"א נתקשית אמאי דחיק הש"ס למימר איפוך כדמעיקרא ונצטרך לומר דר' יהודה דברייתא הוא ר"י הנשיא, לימא איפוך בתרייתא. קו' זו אינה צריכה לפנים, דלמימר האי ר"י הוא ר"י הנשיא אינו דוחק, ואורחא דש"ס הכי, ריש מס' מגילה [ב' ע"ב] איכא דמתני' לי' בדרכי יהודה ואיכא דמתני' ליה בדרכי יוסי בר"י, ומדקשיא ליה דר"י אדר"י אמרינן מאן דמתני' לי' בדרכי בר"י דוקא ומאן דמתני' ליה בדרכי לאו דוקא. וה"נ דכוותיה, הא איכא ברייתא מפורשת דמתני' לי' להאי דרשא ואתה את בריתי תשמור בדרכי הנשיא, ומדקשיא לן דר' יהודה אדר' יהודה אמרינן מאן דמתני' ליה בדרכי הנשיא דוקא ואידך לאו דוקא, ואין כאן דוחק, משא"כ אי הוה מהפך בתרייתא היה צריך לאוקמי קמייתא ברופא מומחה דוקא, וזה דוחק מכמה טעמים, חדא ברופא סתמא קתני, ועוד דומיא ברופא ישראל דודאי אפילו אינו מומחה לרבים קאמר, דבישראל לא בעי מומחה לרבים רק שיהיה מומחה למול מבלי לסכן הילד. ועוד הא כבר נדחקו מאוד איך משכחת מומחה גוי למול הא לא ימול ארמאי, והי' נ"ל לפמ"ש הגהת אשר"י [סי' ח'] דבשכר ימול גוי דנכרי חס על שכרו, א"כ

י"ל דאתמחי ע"י מילה שבשכר, עיין ש"ך סי' קנ"ה סק"ו, והי' נראה לי דודאי ר' יוחנן לשיטתו לעיל ריש פרקין [כ"ד ע"ב] דס"ל גבול יש לה כו' והיינו דסומך עצמו משום דגוי חס על בהמתו שלא תעקר, הה"נ גוי חס על הפסד שכרו, ואיתא לדינא של הג"ה [אשר"י], א"כ משכחת שפיר גוי מומחה דאתמחי על ידי שכר דשרי, אבל למאי דלית לן הך דנכרי חס על בהמתו אם כן ה"ה ומכ"ש דלא סמכינן בסכנתא על נכרי חס על הפסד שכרו ולא משכחת מומחה, והרמב"ם [הל' מילה פ"ב ה"א] השמיט הך ברופא מומחה והכ"מ תמה עליו, והא"ש וק"ל, מ"מ מבואר שהוא דוחק לאוקמי ברופא מומחה, משא"כ איפוך קמייתא איננו דוחק כלל:

ולכאורה היה נראה לפום רהיטא אי הוה מהפכינן בתרייתא ור' יוסי ס"ל בעינן מילה לשמה היו מרוויחים קו' מהריעב"ץ בתשו' ח"ב [סי' קס"ד] שהקשה מר' יוסי דיבמות מ"ו ע"ב דס"ל בעינן מילה לשמה לשם מצוה, ועיין שם לשון רש"י מטבילין אותו כו' ובד"ה ומה בכך כו', והניחה בצ"ע גדול, ואי מפכינן בתרייתא כקושייתך לא הוה ק' מידי. אמנם כד מעיינת שפיר לאו מילתא היא, דאכתי תקשה גם לר' יהודה אי ס"ל לא בעינן מילה לשמה א"כ איך קאמר התם לפיכך מטבילין גר בשבת, מאי לפיכך הוא זה, דאפי' ס"ל בעינן מילה וטבילה ואין מטבילין גר בשבת מ"מ גר שבא לפנינו כשהוא מהול מטבילין אותו משום דהשתא קיימינן דרבי יהודה לא בעי מילה לשמה. אבל באמת אפילו ריח קושיא אין כאן וכמ"ש במקום אחר:

והנה הכ"מ תמה על הרמב"ם [שם] שכ' להתיר מילת ארמאי בדיעבד דוקא ולא לכתחלה. ולפע"ד כי **שמעתי מקשים** אחר שמילת ארמאי כשרה מ"ט להתיר מילה בשבת היכי דאפשר ע"י ארמאי. ולפע"ד נהי דהבן הוא מהול מ"מ מצות עשה שמוטל על האב למול בנו או על הב"ד למול הבנים לא מתקיימת אלא ע"י שליח ישראל שהוא שלוחו כמותו, משא"כ גוי שאין שליחות לגוי לא מקיים האב מ"ע המוטלת עליו, נהי שהבן הוא מהול מ"מ האב והב"ד לא קיימו מ"ע שלהם ומשו"ה דוחה שבת. וא"כ הא דאמר ימול ארמאי ואל

(ה) וכ"כ להלן סי' רצ"ו ד"ה ומ"ש אפי', סי' שכ"א ד"ה ושמעתי, ח"ו סי' ל"ט ד"ה אמנם, ובחי' חגיגה ד' ע"א ד"ה אבל.

(ב) עיין תוס' שם ד"ה ברופא, ומ"ש שם מהרש"א.
(ג) עיין הגהות הש"ס ע"ז ויבמות שם. וע"ע מה שתי לעיל סי' א' ד"ה ויעיין, ולהלן סי' ש' ד"ה והנה.

(ד) עיין שער המלך ה' עכו"ם פ"ב ה"א.

רכת

חת"ם

שו"ת חו"ד סימן קלב

סופר

ימול כותי, ר"ל אם א"א להמתין בשום אופן וע"כ רוצה למולו ביומו כי אולי יחוש דכשיזקין הנער כאיב ל"י טפי א"כ ימול ארמאי ולא כותי, אבל טוב משניהם שלא ימולו כלל וימתין, ויפה כתב הרמב"ם שלא ימול ארמאי לכתחלה:

ומאז קשיא לי טובא בהאי סוגיא לפמ"ש בחי' רשב"א חולין וי"ו ע"א דר"מ גזר על הכותים ולא קבלו ממנו ואתא רבי אבהו גזר וקבלו ממנו, כ' ז"ל דבימי ר"מ עדיין לא נתקלקלו אלא מיעוטם ור"מ הוא דחייש למיעוטא ע"כ לא קבלו ממנו גזרתו, ובימי ר' אבהו כבר נתקלקלו כולם או רובם ע"כ עשאום כגוים גמורים, וצ"ע גדול לפ"ז בימי ר"מ ור' יהודה ור' יוסי עדיין לא נתקלקלו אלא מיעוטם, ור' יהודה ור' יוסי הא לא חיישי למיעוטא, א"כ אמאי נתלבטו במילת כותי^ז. מיהו בברייתא קמייתא י"ל ר"מ ס"ל ימול כותי דלא בעי מילה לשמה ולא ארמאי משום שפיכות דמים אפי' עומד על גביו דמצלי לסכינא, ור' יהודה נהי דס"ל אזלינן בתר רובא ורוב כותים מכוונים [לשם שמים], מ"מ למאי דלא חייש לש"ד בנכרי בישראל עע"ג א"כ טוב שימול גוי ולא כותי דאיכא עכ"פ חששא דמיעוטא, אבל אה"נ אי ליכא ארמאי מודה ר"י דימול כותי, אבל באידך ברייתא דפליגי ר"י ור' יוסי צל"ע ליישבו^ח:

ומה דקשיא לך תו בהאי סוגיא אמאי דחיק למימר דלר' יהודה דברה תורה כלשון בני אדם, ולא אמר דהמול ימול אתי' לציצין המעכבים, כמבואר להדיא ביבמות ע"ב ע"א דאמרו כן רבנן לר' יהודה בעצמו. לא עיינת יפה במקור הך סוגיא בב"מ ל"א ע"א השב אפילו מאה פעמים כו', וכתב רמב"ם שם בפ"י המשנה וכן בסוף מס' חולין דהמקור נדרש אפילו מאה פעמים, לכן אמרינן השב שלח עזוב אפי' מאה פעמים, ומהכפל דרשינן דרשא אחריתי, וה"נ המול שהוא מקור דרשינן אפילו מאה פעמים לחזור אחר ציצין המעכבים, ומהכפל דריש ר' יוסי בשמעתין אפי' שלא לשמה ור' יהודה ס"ל דברה תורה כלשון ב"א:

והנה לכאורה צ"ע לאיזה צורך הצריך המול ימול לרבות מילה שלא לשמה, מה"ת יצטרך

לשמה כיון דס"ל לה' אפסח שלפניו קאי ולא אמילה שלאחריו. לזה נ"ל אי לאו המול ימול הוה אמרינן מקרא נדרש לפניו ולאחריו כמו לגר אשר בשעריך תתננה [לעיל כ' ע"א]. אבל צ"ע בר"ה דף ט' ע"ב מבואר דר' יהודה ור' יוסי תרווייהו לית להו מקרא נדרש לאחריו ור' יוחנן הוא דמייתי רבנן דדרשי לאחריו ע"ש, ואולי יש לחלק, ועיין זבחים כ"ד ע"ב ובתוס' שם [ד"ה במקרא] ובדוכתי טובא:

מאי דקשיא לך אהתוס' ר"פ אין מעמידין [כ"ב ע"א ד"ה אין] דכתבו דרב הדר ביה, וקשיא לך נהי דרב הדר ביה ממה דאמר [שם י"ד ע"ב] במקום שאסרו לייחד אסרו למכור, דליתא משום דנכרי חס על בהמתו שלא תעקר, מ"מ מהא לא הדר ביה דהיכי דלא נחשדו על הרביעה מותר לייחד עמהם, וכיון דהשתא לא נחשדו מותר למסור בהמה לרועה, וכמ"ש ה"ה [הל' איסור"ב פכ"ב ה"ה] בשם רשב"א, אלו דבריך:

דע דהתוספות לא היו צריכים להביא מרב כלל אלא מסברא, כל עצמן לא גזרו אלא משום רביעה והשתא תו לא נחשדו ואכשור דרא, והא דלא כ' כן משום דדבר הנאסר במנין בכל מקום ובלי תנאי אפילו בטל הטעם לא בטל התקנה, משו"ה כתבו דלרב דלעיל גם מתחלה לא גזרו לייחד בכל מקום אם כן השתא כל המקומות שווים. וכה"ג כתבו תוס' [שם ל"ה ע"א ד"ה חדא] לענין איסור גילוי, כיון שגם מתחלה לא גזרו במקום שאין הנחשים מצויים אם כן עתה דלא שכיחי נחשים בטיל ליה איסור גילוי. ועל זה דחו דהרי רב הדר ביה מהאי אוקימתא, נמצא לא מצינו בפירוש שלא גזרו מתחלה בכל מקום לייחד, ואם כן אף אי בטיל הטעם לא בטיל התקנה, וזה ברור. ודברי רשב"א י"ל ג"כ למאן דס"ל במידי דתליא בחששא אי בטל החששא בטלה התקנה. ועיין תוס' גטין ל"ו ע"ב ד"ה אלא כו', עמג"א רס"י תס"ח וס"י ט' (סעיף ה') [סק"ז]:

ואעתיק לך מחידושי דרפ"ב דע"ז וז"ל מפני שחשודים על הרביעה כו', עמ"ש תוספות [ד"ה אין] דאנן קיי"ל כו' פדת וכרבנן דר"א ולא כסתם מתני' מפני שיש מחלוקת במס' פרה [פ"ב מ"א], ועיין מהרש"א שנתקשה בדברי תוס', ומצאתי

(ז) לעיל סי' א' שם יישב מרן קו' זו, וכן בחי' חולין מהדו"ת הנ"ל כתב ישוב נוסף, ע"ש. וראה עוד ח"י ע"ז (ירושלים - תשל"ו) כ"ו ע"ב בהערה שעל ד"ה ומשו"ה נראה.

(ח) וכן הקשה בחי' חולין מהדו"ק ו' ע"א ד"ה וצל"ע, וכמהדו"ת שם ד"ה ור"מ, ולעיל סי' א' ד"ה ובחידושי, ושם הוסיף להקשות עוד, ע"ש.

שאלות ותשובות

ח"א סי' י

בית הלוי

נו

סימן י

יחקור קצת באב אם יכול לעשות לאחר שליח עבורו למול את בנו או לא דצריך דוקא שימול בעצמו אם יכול:

כתב הרא"ש בחולין פ' כסוי הדם [סי' ח'] באחד שאמר למוהל שימול בנו וקדם אחר ומל אותו דפטור ליתן לראשון עשרה זהובים דבמה שאמר לו האב שימול לא זכה בהמצוה ולא דמי לכיסוי דאמרה תורה ושפך וכסה מי ששפך יכסה וכן האב שחייב למול בנו ורצה למולו וקדם אחר ומל חייב אבל אם אין האב רוצה למולו כל ישראל חייבים למולו ובדיבור שאמר האב לא זכה בה ועי' בש"ך חו"מ [סי' שע"ג סק"א] שדקדק מדברי הרא"ש דאם האב יכול למול אסור לו לצוות לאחר למול ומבטל מ"ע. וכן הוא מבואר בד"מ ביו"ד סי' רס"ד שכתב בשם או"י שאסור לו לכבד לאחר וכי' ע"ז הד"מ וצ"ע מ"ש ממצוה אחרת שיכול לעשות שליח. וראיתי בתב"ש סי' כ"ח ס"ק י"ד שהקשה על הש"ך מהא דבשבת דף קל"ג [ע"א] איתא בשר אע"פ שיש בהרת יקוץ ופריך למה לי קרא הא הוי דבר שאינו מכוין ומשני באומר אבי הבן לקוץ בהרתו קמכוין ופריך ואי איכא אחר ליעבד אחר דאר"ל כל מקום שאתה מוצא עשה ול"ת אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב ואם לאו ידחה כו' ומשני בליכא אחר ולהש"ך הא כשמל אחר מבטל האב מ"ע דאורייתא. והנה קושיא זו לכאורה יש לדחותה דהא בכתובות דף מ' כתבו התוס' [עמ' א' ד"ה כגון] דקוצץ בהרתו הוי עשה ול"ת והא דמילה דוחה אותה משום דנכרתו עליה י"ג בריתות וכ"כ התוס' בשבת דף קל"ב [ע"ב] בד"ה האי והרי הך סברא דיי"ג בריתות לא שייך רק על עיקר מצות מילה אבל מה דאיכא במילה מצוה מיוחדת על האב יותר מעל אחר הרי על זה לא נכרתו הני י"ג בריתות וא"א לה לדחות עשה ול"ת של בהרת ורק עיקר מצות מילה דוחה לה וזה הא אפשר לקיים ע"י אחר ומש"ה פריך שפיר.

אמנם מ"מ נראה מהך סוגיא דשבת מוכח דלא כהש"ך דמילה ג"כ אפשר ע"י שליח דהנה בעיקר הכלל שאמר ר"ל דכל מקום שאתה יכול לקיים שניהם אין עשה דוחה ל"ת. הנראה דלא הוי רק אם זה האדם בעצמו יכול לקיימו בלא דחיה של הל"ת אבל אם הוא אינו יכול לקיים בלא דחיה אע"ג דהך עשה יוכל להתקיים ע"י אחר בלא דחיה לא מקרי כלל יכול לקיים שניהם כיון דגם עליו איכא המצוה ואם יעשנה אחר הא לא יקיימנה

הוא. וכזה מיושב מה דהקשה השאגת ארי' בסי' כ"ט על הרמב"ם דס"ל דהא דשרי כלאים בבגדי כהונה הוי משום עשה דוחה ל"ת כלאים בציצית דא"כ יהיה אסור לכהן גדול לעבוד דהא אפשר בהדיוט דלא היה בו כלאים רק באבנט ובכה"ג היה כלאים גם בחושן ואיפוד ולפי"ז ניחא דזה לא מקרי יכול לקיים שניהם לגבי כה"ג דמחוייב ג"כ בעבודה. והנראה עוד ראייה לזה דבנזיר דף נ"ז [ע"ב] קאמר ר"ה דהמקיף את הקטן חייב ורב אדא בר אבהו סבר דאיתקש מקיף לניקף וכל היכא דניקף לא הוי בר חיובא גם מקיף פטור והקשו התוס' דלר"א נקיש ג"כ ניקף למקיף ואם המקיף אינו בר חיובא יהיה גם הניקף פטור ויהיה מותר להיות ניקף מן העו"ג ותיירצו דעיקר חיובא דקרא קאי על ניקף ותדע דאל"כ במצורע אמאי דחי לאו דהקפה והא אפשר לקיים שתייהן שיקיפנו אשה או קטן או עו"ג. ולכאורה עדיין קשה דנהי דר"א מודה דהניקף עובר גם אם המקיף אינו בר חיובא מ"מ אכתי יהיה אסור לגדול להקיף את המצורע דהא אפשר ע"י קטן דנהי דלגבי חיוב של הניקף לא יתוקן בזה מ"מ הא המקיף לא יהיה עובר ויתוקן האיסור גבי המקיף. ובודאי אין לומר דבאמת היו מהדרים שיהיה המקיף קטן והתוס' לא הקשו רק דלר"א אם נקיש ניקף למקיף ואם המקיף קטן גם הניקף אינו עובר א"כ הא לא משכחת לה גבי מצורע עשה דתגלחת דוחה לאו דהקפה והרי ביבמות דף ה' [ע"א] ובנזיר דף נ"ח [ע"א] יליף מקרא דראשו דעשה דתגלחת דוחה ללאו דהקפה ועל זה תירצו דהניקף לעולם עובר ושפיר צריך קרא דראשו אבל באמת היו מהדרים אחר מקיף קטן כדי שהמקיף לא יעבור ועי' בשבועות דף ג' [ע"א] בתוס' ד"ה ועל שהקשו להדיא רק על הפסוק דראשו. אמנם זה אינו דודאי דוחק לומר דלעולם היה המקיף רק קטן דלא אשתמיט הגמרא בשום דוכתא לאשמעינן הך חידושא. ואין לומר כיון דס"ל לר"א דמותר להקיף הקטן דכיון דניקף לא הוי בר חיובא גם המקיף אינו עובר ומש"ה כיון דלגבי הניקף נדחה הל"ת דהקפה דלגבי דידיה הא מוכרח להיות ע"י דיתוי דהניקף הא עובר גם אם יהיה המקיף קטן ומש"ה ממילא מותר גם לגדול להקיפו זה אינו דהא ודאי דההיקש של ר"א לא שייך רק היכא דהניקף לא הוי בר חיובא כלל וכגון קטן אבל במצורע הא הוי בר חיובא ואסור בהקפה ורק הקפה זו בלבד הותרה לו וגם זו לא הוי אלא בגדר דיתוי משום דא"א בענין אחר ודאי דלא שייך לומר דגם על המקיף ליכא הל"ת וע"כ גם לגבי המקיף הוי רק משום עשה דוחה ל"ת וא"כ קשה יקיפנו קטן. ועוד דלר"ה דלא ס"ל

בית הלוי

ח"א סי' י

שאלות ותשובות

נח

אצלי. והא דאיתא ביומא דף ו' [ע"ב] דאי טומאה דחוויה
 בציבור מהדרינן אטהורין אע"ג דהטמאין לא יקיימו
 המצוה אין סתירה לדברינו דהרי טומאה אינה דחוויה רק
 בקרבן ציבור וא"כ אין הדיחוי משום מ"ע שעל הכהנים
 לעבוד רק נדחה משום מצות קרבן ציבור כי היכי דהציבור
 יקריבו קרבנם משום זה הוא נדחית טומאה ולענין
 הקרבת הציבור הא ליכא נ"מ מי יקריבו ומש"ה אי איכא
 טהורין אסור לטמאין. ובלא"ה לא קשה כלל משם כיון
 דהוי דחוי' א"כ הא יש יותר מצוה בהקרבן שיוקרב
 בטהרה והיאך נעשיהו בטומאה כיון דאפשר להקריבו
 בטהרה ויהיה יותר מן המובחר ופשוט הוא. וא"כ הא
קשה הא דפריך בשבת על הא דאומר אבי הבן לקרן
בהרתו קמכוין ואי איכא אחר ליעבד אחר דאר"ל כו'
ומשני בליכא אחר והרי כיון דבליכא אחר נדחה הך
דקציצת בהרת מפני מצות מילה א"כ אפי' איכא אחר
צריך להיות נדחה משום דהאב בעצמו רוצה למולו ומה
שיכול להימול ע"י אחר אין זה יכול לקיים שניהם כלל
ומוכרח ע"כ דהא דפריך ליעבד אחר היינו שהאחר ימול
בשליחותו של האב ונמצא שהוא בעצמו יקיים המצוה
וגם לגבי ידידה הוי יכול לקיים שניהם דמשום הא דמצוה
בו יותר מבשלוחו הא ודאי דאין ל"ת נדחה דלא הוי רק
הידור מצוה. ואי דא"כ הדר קשה גבי הקפת מצורע ונזיר
אמאי מותר לגדול להקיפו הא גם הוא יכול לקיים המצוה
כמה שיעשה אשה לשליח שתקיף עבורו זה אינו דא"כ
מוכרח דגם הוא מותר להקיף דאם נאסר לו להקיף ממילא
אי אפשר לו לעשות שליח דהא כיון דאיהו לא מצי עביד
לא מצי למיעבד שליח אבל בהא דאומר אבי הבן לקרן
בהרתו מכוין הא גם האב בעצמו יכול לקיים המצוה זו
למולו אם לא היה איכפת ליה בהבהרת ורק משום שרצונו
גם לקרן הבהרת שפיר פרכינן דליעבד אחר בשליחותו
והאחר הא לא יכוין לקציצת הבהרת ובכה"ג הא לא הוי
בכלל דאיהו לא מצי עביד דבלא כוונה לקרן הבהרת גם
איהו יכול למול וה"ו דומה לשולח שלוחו לקדש אשה
במקום פלוני דמהני אע"ג דאיהו אינו באותו מקום
שעומדת בו האשה ועד כאן לא אמרי' דמה דאיהו לא
מצי עביד לא מצי עביד שליח רק היכא דמצד עצם הדבר
א"א לו לעשות וכמו זר בעבודה ועכ"פ הא חזינן דכשהאב
עושה שליח למול מקיים איהו המצוה ומוכרח דגם מילה
אפשר ע"י שליח וכהד"מ. והנה לכאורה גם זה יש לדחות
בהסברא שכתבנו לדחות עיקר ראייתו של התב"ש דהש"ך
[סי' רע"ג סק"א] ס"ל דבמילה איכא ב' עניינים עיקר מצות
מילה דהוי על כל ישראל ומצוה המיוחדת דהוי על האב

הך היקשא וקאמר דגם המקיף את הקטן חייב הא לדידיה
 ודאי תיקשה דיהיה אסור לגדול להקיפו וכבר כתבנו
 דדוחק גדול לומר דבאמת היה ההקפה ע"י קטן. ועוד
 דהרי קושיא זו תיקשה גם על נזיר דיהיה אסור לגדול
 להקיף את הנזיר ומלבד דדוחק לומר דבאמת היה המקיף
 קטן עוד תיקשה מהא דאיתא בנזיר דף (כ"ט) (כ"ח ע"ב)
 דהאיש מדיר את בנו בנזיר וקאמר ר' יוחנן דהוי הלכה
 למשה מסיני ור"ל קאמר דהוי מדרבנן לחנכו במצות
 ופריך [שם כ"ט ע"א] לר"ל והא קעביד הקפה ומשני קסבר
 ר"ל הקפת כל הראש לא שמה הקפה ומאי פריך והרי
 לא מדירו רק בעודו קטן וע"ש בנזיר דף למ"ד [ע"א]
 בתוס' ד"ה הניחא דבהגדיל באמצע הנזירות פקע מניה
 הנזירות וא"כ הא לא משכחת לה תגלחתו רק בעודו קטן
 והא דפריך בגמרא והא קעביד הקפה ע"כ לא הוי רק
 אליבא דר"ה דס"ל דגם המקיף את הקטן חייב ואכתי
 מאי פריך נימא דגם המקיף היה אשה או קטן דליכא
 שום איסורא לא על המקיף ולא על הניקף ובשלמא אם
 נאמר דבכל נזיר היה המקיף גם ישראל גדול פריך שפיר
 דהרי מהא דקתני המשנה סתמא האיש מדיר בנו בנזיר
 משמע דדינו ככל דין נזיר גדול וגם בו לא היו מהדרים
 אחר אשה או קטן וע"י בסי' ב' שכתבנו דבלא"ה מוכרח
 לפרש כן כל הך סוגיא דנזיר דפריך שם כמה קושיות
 והכל הוי משום דנקט סתמא מכלל דינו כנזיר גדול אבל
 אם נאמר דבנזיר גדול ג"כ ה' מוכרח לר"ה להקיפו אשה
 או קטן א"כ מאי פריך הכא.

אבל לדברינו ניחא דלכ"ע היה שרי לגדול להקיף מצורע
 ונזיר דמה דיוכל להתקיים ע"י אשה לא מקרי כלל
 יכול לקיים שניהם לגבי ידידה דהוא רוצה לקיים את
 המצוה ומש"ה גם באיכא אשה או קטן מותר לגדול
 להיות מקיף והתוס' לא הקשו בנזיר ובשבועות לר"א
 בר"א רק דאי נאמר דמקשינן ניקף למקיף ואם המקיף
 לאו בר חיובא גם הניקף אינו עובר א"כ הא יהיה מוכרח
 להיות המקיף דוקא אשה או קטן כדי שלא יעבור הניקף
 על ל"ת דלגבי הניקף הא מקרי שפיר יכול לקיים שניהם
 דהניקף הא יקיים המצוה גם אם יקיפו אשה והיאך נדחה
 הל"ת דניקף והוכיחו מזה דלא מקשינן ניקף למקיף והוא
 עובר בכל גווני ומשום המקיף לא מהדרינן אחר אשה
 וקטן כמו שכתבנו דהוא רוצה לקיים מצות הקפה. ובסברא
 זו יתורצו כמה קושיות ממתברים בכמה דוכתי שהקשו
 הא יכול לקיים שניהם והכל ע"י אחר ולדברינו ניחא ולא
 רציתי להאריך בהם ולהביאם אחרי שהדברים ברורים

שאלות ותשובות

ח"א סי' י

בית הלוי

נט

דלכתחילה מצוה על האב למול בנו ואם לא מל האב מחייבי בי דינא למולו ולעולם י"ל כהש"ך דמהא דהקפידה התורה דלכתחילה ימול האב דוקא ולא אחר אי אפשר להאב לעשות מצוה זו ע"י שליח אבל עיקר המצוה דהוי על כל ישראל וכגון בלא מלו אבוה יכול אחר לעשות חבירו שליח שימול בשליחותו וא"כ הא ודאי דעל האב מלבד המצוה המיוחדת אשר עליו לא גרע מכל ישראל דאם לא מלו אביו חייבין למולו ומשום שהוא אביו לא גרע מאחר וא"כ אם האב עושה לאחר שליח הגם דס"ל להרא"ש דאינו מקיים המצוה המיוחדת שעליו יותר מעל כל [ישראל] והוי כלא מלו אבוה מ"מ עיקר מצות מילה הוא מקיים דבזה יכול לעשות שליח והוי כאילו הי' מל בן של אחר שלא רצה אביו למולו. ומש"ה שפיר כ' הש"ך דאם מצווה לאחר מבטל מ"ע היינו אותה מצוה המיוחדת שעל האב דלזה לא מהני שליחות כיון דחזינן דהתורה הקפידה דהוא דוקא ימול את בנו לא מהני בו שליחות ג"כ. ומ"מ פריך הגמ' דליעבד אחר בשליחותו של האב ויקיים האב עיקר מצות מילה והגם דהמצוה המיוחדת שעליו לא יקיים ע"י השליח מ"מ הא בשביל זה אי אפשר לדחות העשה ול"ת של קציצת הבהרת וכמש"כ בראשית דברינו דעל הך מצוה הא ליכא י"ג ברייתות. וגם דברי הרא"ש דפטרו מעשרה זהובים ניחא דכדיבור שאמר האב להמוהל למול לא זכה בהמצוה ומיד שהאב אומר לו שימול הוי כמו לא רצה האב למולו ונהי דאם ימול בשליחותו של האב יקיים האב המצוה כדמוכח מהא דשבת מ"מ הא ע"י שליח לא מהני רק לעיקר המצוה ושוב הוי האב ככל ישראל ולא יפה כחו של האב בו מכל ישראל וכל אחד יכול למולו אם ירצה. אמנם זה אינו דודאי דלכאורה נראה הסברא להיפך ממש דאפי' אם נאמר דלא כהרא"ש וגם במילה שייך שליחות זהו רק היכא דהאב רוצה למולו וא"כ המצוה מיוחדת רק עליו יותר מעל אחרים ושייך לומר דהאב יכול לעשות שליח עבורו אבל היכא דליכא אב והחיוב הוי על כל ישראל ודאי נראה דלא שייך כלל לומר שאחד יעשה חבירו שליח עבורו כיון דגם על השני איכא החיוב כמו עליו א"כ כל מי שעושה חיובא דידי' הוא דקעביד ובכל מקום לא מצינו דין שליחות רק בדבר דחיוב זה הוי מיוחד רק על המשלח ולא על השליח. שוב מצאתי להדי' בחידושי הרשב"א במס' שבת דף קל"ז [ע"כ] שכתב בשם הרמב"ן דבמילת גר לא שייך שליח דכל מאן דמהיל מצוה דידי' עביד יעו"ש. וכן כתב הר"ן בסוף פ' ר' אליעזר דמילה [שבת קל"ז ע"כ] וא"כ מדפריך בגמרא

ליעבד אחר מוכח ע"כ דלא הוי כמי שלא רצה האב למולו דא"כ הא לא שייך שליחות. ובע"כ מוכרח דכשמצוה לאחר נעשה שליח של האב והאב מקיים גם אותה מצוה דמיוחדת לו והוי כמו שהאב רוצה למולו דאין לאחר למול וכמש"כ הרמב"ם בריש הל' מילה [פ"א ה"ב] דאין מלין בנו של אדם שלא מדעתו וכ"כ הרמ"א ביו"ד סי' רס"א [ס"א] ומש"ה נעשה האחר שלוחו של האב שפיר כיון דהמצוה מוטל רק על המשלח. ולכאורה עדיין אין מזה קושי' על הרא"ש דהא י"ל דהרא"ש חולק ע"כ על עיקר סברתו של הרמב"ן וראיה לזה דהא הרמב"ן כתב סברא זו לישב גירסת האלפס בשבת דגורס דהמל גרים מברך א' קב"ו למול גרים ועל זה הוא דכ' הרמב"ן הטעם דמברך למול ולא על המילה כמו במילת בן משום דבגר לא סגי דלאו איהו מהיל כיון דהחיוב הוי על הכל ואי אפשר לעשותו ע"י שליח דכל דמהיל מצוה דנפשיה עביד וא"כ הרי הרא"ש כ' בשבת שם דגם לגירסתו של האלפס מ"מ ברכה ראשונה הוי על המילה כמו בבן והרי בפסחים שם [פ"א סי' י'] כתב הרא"ש בשם הריב"א הכלל דמצוה שאי אפשר לעשותה ע"י שליח מברך בלמ"ד ושאפשר לעשותה ע"י שליח מברך בעל וא"כ הא מוכרח דהרא"ש ס"ל דגם בגר שייך שליחות מדמברך בעל ולדידי' הא שפיר י"ל דעיקר מצות מילה יוכל להיות ע"י שליח רק המיוחדת על האב א"א ע"י שליח כיון דחזינן דהקפידה התורה דוקא שימול האב מש"ה אי אפשר על ידי שליח וכשעושה שליח הוי כמי שלא רצה למולו ומש"ה אע"ג דעיקר המצוה יוכל להיות ע"י שליח מ"מ השני פטור מעשרה זהובים דכשמצוה לאחר הוי כלא רצה למולו וכאחר עשה שליח לאחר למולו דלא זכה בו השליח וכל הרצוה יוכל למול אמנם מהא דס"ל להרא"ש דבגר מברך על המילה אין ראיה דהרא"ש חולק על סברתו של הרמב"ן דודאי דסברתו של הרמב"ן נראה פשוט מסברא וגם נראה להביא ראיה לזה מהא דביבמות דף ק"ו [ע"א] אמרינן דחליצה מוטעת כשרה ומפרשינן כגון שאמרו לו חלוץ לה ע"מ שתתן לך ר' וזו ומסיק בכתובות דף ע"ד [ע"א] הטעם משום דחליצה א"א ע"י שליח ומש"ה התנאי בטל הרי דגם אחד מן האחין לא יוכל לעשות לאחיו שליח עבורו לחלוץ והטעם כמש"כ הרמב"ם כיון דגם איהו מחויב בה כל דעביד מצוה דידי' עביד. והגם דראיה זו יש לדחות דחליצה כיון דהוי בגופו של החלוץ לא שייך כלל שליחות וכמש"כ התוס' ר"ד ברפ"ב דקידושין דבכה"ג לא שייך שליחות וכמו דלא שייך שליחות בתפילין אבל גם מצד הסברא נראה כהרמב"ן והא דס"ל

ס שאלות ותשובות ח"א סי' י-יא בית הלוי

הרשב"א [שו"ת ח"א סי' תע"ב, ה"ד ברמ"א ס"א] ביו"ד סי' רס"א וז"ל האב שאינו יודע ויש כאן מוהל שאינו רוצה למול בחנם רק בשכר יש לב"ד לגעור בו כו' ואם עומד במרדו ואין יד האיש משגת לתת לו שכרו הוי כמי שאין לו אב שב"ד חייב למולו ולכן ב"ד כופין אותו הרי דבלא"ה דאינו משיג ליתן שכרו לא הוי כמי שלא רצה למולו ויכול ע"פ דין לתבוע שכרו. וע"כ נראה דודאי גם הרא"ש אינו חולק על כל הני פוסקים וגם איהו לא קאמר רק באחד שצווה להמוהל בתורת כיבוד שמכבדו במצוה זו ומש"ה ס"ל דהוי כמי שלא רצה למולו וכן דייק לשון האו"ז שהביא בד"מ שכ' שאסור לו לכבד לאחר הרי דדקדק וכ' אסור לכבד דרק בכה"ג אסור אבל אם עושה שליח ודאי כ"ע מודים דיכול לעשות שליח. וע"כ יש לזהר כשאין האב יכול למול שיצוה למוהל בתורת שליחות ויוצא בזה ידי חובתו שהטילה התורה עליו לכתחילה:

להרא"ש דבמילת גר מברך על המילה י"ל הטעם דס"ל דלא שייך לומר למול כיון דאין חיוב כלל על ישראל לקבל גרים ורק כשמגירין אותו אינו גר עד שימול וא"כ הוי כמו שחיטה דאיתא בפסחים דף ז' [ע"ב] דלא מברכין לשחוט דכי לא סגי דלא שחיט [בגמ' שלנו הגירסא וכי לא סגי דלאו איהו שחיט. אמנם יעויין בהשגת הרמב"ן (במגין המצות) [בשורש הראשון (י"א ע"ב בד"ו)] שהשיג על הרמב"ם שמנה לשחיטה בכלל מ"ע והקשה עליו הרמב"ן מהך סוגי' דפסחים דאמרינן וכי לא סגי דלא שחיט ומוכח דכן ה' הגירסא שלו דלגירסא דידן לא מקשה מידן דאם לא ירצה לאכול בשר א"צ לשחוט כלל וגם במילת עבד אע"פ שכבר קנה אותו מכל מקום הרשות בידו לחזור למוכרו ורק כשירצה להחזיקו לעבד מחויב למולו ומש"ה ס"ל להרא"ש דאין מברכין למול ולעולם שליחות לא שייך בגר וכהרמב"ן. וא"כ שוב מוכח מסוגי' דשבת דהאב יכול לעשות שליח. ועכ"פ להרמב"ן ורשב"א והר"ן דס"ל דבגר א"א ע"י שליח לדידהו מוכרח דהאב יוכל לקיים גם מצוה דיד' ע"י שליח גם נראה להוכיח כן מהא דפסחים דף ז' דס"ל לר"פ דמברכין לבער חמץ ולא על ביעור חמץ ופרין מהא דתניא המל אומר אקב"ו על המילה ומשני היכי נימא למול וכי לא סגי דלאו איהו מהיל אבי הבן מאי איכא למימר אין הכי נמי ופרש"י וכי לא סגי דלאו איהו מהיל דכי המצוה מוטלת עליו והלא על אביו מוטל ואי נימא דכשהאב מצוה לאחר הוי כמו שלא רצה למול והוי החיוב על כל ישראל א"כ מאי משני הא באמת הוי החיוב על המוהל ועיין בתוס' בד"ה לא סגי שכתבו וז"ל דעל האב מוטל אבל המל גרים מברך למול את הגרים הרי מוכרח דרש"י והתוס' ס"ל דגם כשמצוה לאחר לא הוי החיוב על המוהל כלל רק הוי כמי שרוצה האב למול והאב מקיים המצוה ואין המוהל מחויב במילה זו. דלהרא"ש אין לחלק בין גר לבן כלל. ולהרא"ש נצטרך לומר דאינו מפרש כרש"י ותוס' רק איהו ס"ל וכי לא סגי דלאו איהו מהיל דאע"ג דגם עליו איכא החיוב כיון דהחיוב הוי על הכל שוב אין לברך למול ורק כשאבי הבן מהיל דהחיוב הוי רק עליו מברך למול והרא"ש אזל לשיטתו דס"ל דגם בגר מברך על המילה אבל מרש"י ותוס' הא מוכרח דלא כהרא"ש. וגם מדברי הרמב"ם שכ' בהל' מילה [פ"ג ה"א] דכשמל בן של אחרים מברך על המילה ובמל גרים מברך למול וכן בעבד פסק [שם ה"ה] דבשל אחרים מברך על המילה ובשל עצמו מברך למול הא מוכרח ג"כ דס"ל דגם האב או האדון יכולים לעשות שליח וכן נראה מוכרח מדברי

סימן יא

יברר דין הברכה על הדלקת נר שבת:

במסכת שבת דף כ"ה [ע"ב] שאני אומר הדלקת נר בשבת חובה כתבו התוס' [ד"ה חובה] דיש רוצים לדקדק מזה דאין לברך על הדלקת הנר מדקרי ל' חובה ועוד דאם היתה מודלקת א"צ לכבותה ולהדליקה ור"ת אומר דצריך לברך וגם צריך לכבותה כדאמרינן ובלבד שלא יקדים. והנה על הי"א קשה מדברי הירושלמי פ' הרואה [הובא בראבי"ה ח"ג סי' תשי"ב. ולפנינו ליתא. ושם מצטט נמי מירושלמי פ' המביא יין. וג"ז ליתא.] הובא בהג"מ פ"ד מה' שבת [אות א'] דמבואר בו להדיא המדליק נר של יו"ט צריך לברך אקב"ו להדליק נר לכבוד יו"ט הרי להדיא דצריך לברך. ומ"מ נראה דאין מהירושלמי הלז שום סתירה לעיקר דקדוקם של הי"א שדקדקו מדקרי ל' חובה מכלל דא"צ לברך דשפיר י"ל כן דהרי הכא קאי על הא דאין מדליקין בעיטרן שמא יניחנו ויצא ופרין אביי דיצא א"ל רבא שאני אומר הדלקת נר בשבת חובה. וכתבו התוס' פ"י במקום סעודה שצריך לסעוד במקום נר אבל מהדלקת הנר לא הוי פריך אביי דפשיטא דחובה היא הרי דגם אביי מודה דמחוייב להדליק נר בער"ש רק ס"ל דיכול להדליקו שלא במקום סעודתו וגם כשיוצא לסעוד במקום אחר סגי וצ"ל דס"ל לאביי דעיקר המצוה

ולעבור על לית ועשה דבהרת משום קיום מצוה דידן, ולא פרימא מסאר מצוות שאינן דוחין לית ועשה, ומצוות מילה כעצמותה, שהיא היא הדוחה לית ועשה. משום דנכרתו עלי י"ג בריתות, הלא יכולה להתקיים באחר, ובלא עניירת לית ועשה דבהרת, ושטיר סריף הש"ס, ואי איכא אחר ליעבד אחר, ועי' ביומא ד'ו: בטומאה דחוי בצבור, ומתורץ בזה קושית חתבריש זיל בסי' כ"ח, דמאי פריך ליעבד אחר, הלא המצוה מוטלת על האב, ובאחר מיעקרא מצות האב, והכריח מזה דמקיים האב המיע ע"י האחר שהוא שלוהו, ודלא כש"ך זיל בחורם סי' שס"ב ועי' בקצוה"ח שם, אבל למ"ש, אף דמיעקרא מצות האב, משום זה אין לנו לדחות עשה ולית דבהרת כמ"ש, ש"מ במל"מ פ"ט מוז' ט"ז שכתב ג"כ, דכונת הש"ס דליעבד אחר, היינו שלא יהי' שליח האב (ע"י ע"י"ש, ולא נחית לטעם שכתבנו בזה, אבל בעיקרו ס"ל כמ"ש, דלא כהתבויש זיל.

אולם יש מקום עיון בתגלחת דנתק, דבתרי"ב דריש מהא דכתיב והתגלח ולא וגלח, דתגלחתו כשירה ככל אלם, וכ"ס הרמב"ם ז"ל ס"ה מט"ז ה"ג, ומוכח בשו"ט, דליכא שום מצוה על עצם הגילוח לגבי המגלה, ולכתחלה כשרה גם בעכו"ם, דלגבי דיעבד אפי' בתגלחת דבהרת, ס"ל לחוס' ז"ל דכשרה בעכו"ם וקטן, וכמ"ש לעיל בשם בשמ"י ראש ושעה"מ, אי"כ כיון דליכא מצוה כלל לגבי המגלה, יקשה טובא, הלא בעינן הקפת כל הראש, וכמ"ש בתפא"י (נגעים פ"י מ"ה), ואם הוא נזיר איכא למגלה, גם לאו דתער לא יעבור, דעשה בזה המגלה כמתגלה כמבואר (נזיר דמ"ד) ואיך באמת יגלחנו ישראל גדול, דיעבור ללאו דלא תקיפו ואלאו דתער לא יעבור, כיון דליכא עשה גבי למידיחי לאו, ומטורש בחו"כ וכן ברמב"ם שם, דאפי' נזיר מגלה, ואינו מבואר כלל דאסור לישראל לגלה, ואדרבה מטורש להפך דיתגלה בכל אדם, ובוה הלא יקשה טובא לכאורה, ועיי"ש במל"מ דבנתק נמי הטעם, דדוחה עשה דגילוח לית ועשה דנזיר, משום דישונו בשאלה, אבל כ"ז אינו, רק

למקיף, רבאין מקיף בר חיובא גם ניקף פטור, או הי' שפיר קשה לן, יקיפוהו לאו בני חיובי, דהלא לגבי הניקף הוא או אפשר לקיים שניהם, דמצותו להיות גלוח, הלא יקיים גם על ידיהם, ואין לו לעבור על לית אף ע"י דחיית עשה, בשביל שיוכה המקיף בקיום עשה כמ"ש.

אבל

העומד לנגדנו בעיקר האי חידושא, היא סוגיא דשבת דף קל"ג, בהא דמריך, ואביי שליבא דריש, האי בשר מאי פכיד ליי, אמר ר"ע באומר לקוף בהרתו הוא מתכוין, תינה גדול קטן מאי איכא למימר, אמר ר"מ באומר אבי הבן לקוף בהרת דבנו הוא דקא מתכוין ואי איכא אחר ליעבד אחר, דאר"ל כל מקום שאתה מוצא עשה ולית, אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב, ואם לאו יבוא עשה וירחה לית, בדליכא אחר, הרי דמטורש ההפך מ"ש, דאפי' אם יכולה העשה להתקיים באחר בלא דחיית הלא תעשה, ג"כ אפשר לקיים שניהם מקרי, אכן כאשר הדבר מסתבר מאד כמ"ש דכל דאינה יכולה להתקיים על ידו, בלא דחיית לא תעשה לא מקרי אפשר לקיים שניהם, ע"כ נתתי אל לבי לתרץ שלא יהי' סתירה לזה מהאי סוגיא דשבת.

הנלע"ד

עוד בזה, דהנה התוס' ז"ל (שבת קל"ב ע"ב) בד"ה האי הקשו, בהא דקיי"ל בעלמא דאין עשה דוחה לית ועשה, נגמר ממילה בצרפת דחיי, וי"ל מה למילה, שכן נכרתו עלי י"ג בריתות, ולפי"ז הי' נראה, אף דמצות מילה מוטלת על האב, מ"מ הא דמילה דחיי לאו ועשה דבהרת, היינו דוקא מצות מילה כעצמותה, שיהי' נימול, אבל לא מצות האב, דתרי דינא אית לן בזה, מצות מילה כעצמותה שיהי' נימול, ועי' נכרתו י"ג בריתות, ומצוה מיוחדת על האב למול את בנו, ומצוה זו אין לה יתרון נגד כל המצוות שבחבורה לדחות עשה ולית, וממילא אם אפשר לקיים מצות מילה שיהי' נימול בלא דחיית לית דבהרת, יהי' על ידי מי שיהי', אף דלא יקיים האב מצותו למול את בנו, תו מן הדין אסור לו לאב למול

(*) במל"מ שם כתב דע"כ כונת הש"ס דליעבד אחר בלא שליחות האב, וטעמי' משום דאי בשליחות דאב, ממילא יהי' העבירה ג"כ על האב, מבואר דס"ל דאין לחלק מעשה אחת, דלענין המצוה יהי' שלוחו ולא לענין העבירה, וליכא עצה דליעבד אחר, וע"כ הכונה דלא יהי' האחר שלוחו, והי' נלע"ד לבאר בזה ד' רשי' דל שם בד"ה באומר לקוף וז"ל, גדול שהוא בר עונשין ואמר, לטוח"ל לקוף בהרתו בכחנה ליטהר עכ"ל, וצ"ע מאי בעי רש"י ז"ל בזה, הלא בגמ' לא נזכר כלל שמל אי"ע על ידי אחר, ומהל מאן דזכר שמי'.

והנראה בזה, דהי' קיל דמי"ט לא פריך בשי"ס גם בגדול, ליעבד אחר, שאינו חושש לטהרו, ומלשון השי"ס תינה גדול, משמע דבגדול נוחא הכל, ואכן למ"ש שם המלי"מ דמי"ט רש"י ז"ל בד"ה ומי איכא אחר, דלא ליץ אב להתם, היינו שלא יעשה האחר בשליחותו, אי"כ כל זה נוחא כמילת בנו אבל לא בגדול דע"כ שלוחו הוא, ושוב אין לחלק מעשה אחת, והוי כמל את עצמו, והוי כונת רש"י ז"ל דבוה לא סהני שימול אחר, אחר שבכחנתו לקוף בהרתו ליטהר, ואין כחנתו שאמר לטוח"ל לקוף בכחנה זו, ורק כיון דהוא מכוין ליטהר, והמהל ע"כ שלוחו הוא, ממילא לא מחלקינן להמעשה, והוי שלוחו בכולה, אבל אם נימ"ט כתבריש ז"ל, דיהי' המהל שלוחו של האב, וע"כ דמחלקינן המעשה, אי"כ גם בזה יקשה ליעבד אחר, ואפי"ל לדידי דסירכת השי"ס גם אגדול קאי.

לגבי